

IEF

Pensioenfonds

Jaarverslag 2019

Inhoudsopgave

1. Verslag van het bestuur	3
Voorwoord	3
Kerncijfers	6
Algemene informatie	7
Financiële informatie	11
Risicomanagement	14
Bestuursaanlegenheden	16
Pensioenparagraaf	21
Beleggingenparagraaf	24
Actuariële paragraaf	28
2. Verslag Visitatiecommissie	31
3. Verslag Verantwoordingsorgaan	35
4. Jaarrekening	37
Balans per 31 december	37
Rekening van baten en lasten	38
Kasstroomoverzicht	39
Toelichting algemeen	40
Toelichting op de balans per 31 december	48
Risicobeheer	58
Toelichting op de rekening van baten en lasten	64
5. Overige gegevens	73
Resultaatsbestemming volgens statuten	74
Actuariële verklaring	75
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	77
Bijlage A Trefwoorden	81
Bijlage B Afkortingen	83

1. Verslag van het bestuur

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag van het IFF pensioenfonds over 2019. Slechts een paar maanden geleden zou dit een standaard terugblik op het afgelopen jaar zijn geweest en een reguliere vooruitblik naar 2020. Door de wereldwijde impact van het coronavirus lijkt 2019 al heel ver weg. Voor het komend jaar kunnen we alleen vooruitkijken op basis van dagelijkse ontwikkelingen en verwachtingen voor de komende perioden. De coronasituatie wordt door het bestuur nauwlettend gevolgd voor zowel de financiële positie van het fonds alsmede de dagelijkse uitvoering. Waar nodig wordt actie ondernomen om continuïteit te waarborgen.

Namens het bestuur wil ik graag een aantal zaken toelichten over het afgelopen jaar 2019 van het IFF Pensioenfonds en vooruit kijken naar 2020.

Verantwoording door het bestuur

In het jaarverslag leggen wij als bestuur verantwoording af over ons handelen in 2019. Er wordt gekeken naar het beheer van de financiële middelen, de spaarpot met bezittingen van het fonds. Een certificerend actuaris beoordeelt of wij evenwichtig en als goed huisvader met de bezittingen zijn omgegaan. Daarnaast wordt bekeken of er genoeg geld is voor de toekomstige opbouw en betaling van uw pensioen. Door de accountant wordt gekeken naar de financiële resultaten, kloppen de cijfers zoals weergegeven in het jaarverslag.

Daarnaast wordt ieder jaar het beleid en de algemene gang van zaken getoets en beoordeeld door een visitatiecommissie. Dit is een externe commissie van 3 personen die onderzoekt of wij als bestuur voldoen aan alle vereisten. De visitatiecommissie brengt ook verslag uit aan het verantwoordingsorgaan en de directie van IFF. U kunt een samenvatting van hun bevindingen vinden op pagina 31.

Als laatste wil ik het verantwoordingsorgaan noemen. Dit orgaan bestaat uit 3 leden, namens werknemers, gepensioneerden en werkgever. Ook zij geven een oordeel over het handelen van het bestuur. De bevindingen van het verantwoordingsorgaan kunt u vinden op pagina 35.

Hoe staat het fonds ervoor

In 2019 is de beleidsdekkingsgraad gedaald van 119,5% naar 114,4%. Deze daling is veroorzaakt door de wederom gedaalde rente, waardoor de verplichtingen van het fonds ten opzichte van de bezittingen zijn toegenomen. Hierdoor is het fonds in december in een tekort situatie terechtgekomen en inmiddels is een herstelplan ingediend bij de De Nederlandsche Bank (DNB).

De beleidsdekkingsgraad van 114,4% eind december betekent dat we voor elke euro aan opgebouwd pensioen EUR 1,14 in de spaarpot hadden. Hierdoor waren we in staat om dit jaar de pensioenen gedeeltelijk te indexeren met 0,93% ten opzichte van prijsinflatie van 1,73%.

Invloed van het coronavirus op financiële positie van het fonds

De financiële markten hebben vanaf februari 2020 forse bewegingen laten zien en dit heeft een verdere daling van de beleidsdekkingsgraad veroorzaakt naar 112,3% eind maart. Door lagere dekkingsgraden in de afgelopen maanden zal de beleidsdekkingsgraad in de komende maanden verder teruglopen. Hoe de financiële markten en rentestand zich zullen ontwikkelen is niet precies in te schatten. Door een conservatief beleggingsbeleid, een gedifferentieerde beleggingsportfolio en een goede premiedekkingsgraad is het fonds gewapend tegen uitdagende omstandigheden. Geleidelijk herstel van het fonds uit het reservetekort is op termijn te verwachten.

Terugblik op 2019 en vooruitblik op 2020, ontwikkelingen van het IFF Pensioenfonds

Aan de hand van een jaarplannen voor 2019 en 2020 wordt er door het bestuur aandacht besteed aan een aantal belangrijke zaken.

IORP II

Invoering van nieuwe Europese wetgeving IORP II is een van de belangrijkste aandachtspunten van het bestuur. Hierbij zijn pensioenfondsen verplicht om meer aandacht te gaan besteden aan risicobeheersing en interne audit door het aanstellen van sleutelfunctiehouders (SFH). Daarnaast krijgt de SFH voor de actuariële functie een meer controlerende rol bij bestuursbesluiten gedurende het jaar. In 2019 heeft risicobeheersing verder vorm gekregen door het vormen van een risicomanagementcommissie en het aanwijzen van een SFH risicobeheer. De risicomanagementcommissie zal zich richten op de niet-financiële risico's, waarbij IT-risico hoog op de agenda zal staan.

In 2020 zal de SFH actuarieel starten. De interne audit functie zal verder worden uitgewerkt en in de tweede helft van het jaar zullen de eerste interne audit activiteiten worden uitgevoerd onder leiding van de SFH interne audit. De beoogde SFH's dienen voor 1 september te worden aangemeld bij DNB voor goedkeuring op hun geschiktheid, en in de loop van het jaar zullen de activiteiten van de SFH's verder worden ingekaderd binnen de huidige bestuursopzet.

Uitbesteding administratie

In 2019 is de uitbesteding van de pensioenadministratie aan Blue Sky Group geëvalueerd. Hierbij is onder andere gekeken naar toekomstbestendigheid van de pensioenadministratie van Blue Sky Group versus andere dienstverleners. Tevens hebben we een relatiebezoek gebracht waar we met name hebben gekeken naar risicobeheersing met focus op IT-risico's omtrent uitbesteding. Als bestuur hebben we geconcludeerd dat we zeer tevreden zijn met de uitvoering door Blue Sky Group en de relatie graag voortzetten.

Communicatie

In 2019 zijn bijeenkomsten georganiseerd voor deelnemers van 55 jaar en ouder om hen bewust te maken van hun pensioneringsmogelijkheden. Daarnaast is een positief besluit genomen om digitaal communiceren te introduceren. Dit zal in 2020, samen met een nieuwe lay-out van de website geïntroduceerd worden.

Beleggingen

In 2019 is de herallocatie van beleggingsportefeuille afgerond. Een nieuwe ALM-studie is in gang gezet. De resultaten en conclusies worden verwerkt in het beleggingsbeleid voor 2020.

In 2020 zal extra aandacht gegeven worden aan het thema maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB). Naast beeldvorming bij bestuur en commissies zal beoordeeld worden hoe deelnemers betrokken kunnen worden bij het herijken van ons beleid inzake MVB.

Bestuur

In 2019 hebben we op de jaarlijkse bestuursdag onze missie geëvalueerd. Dit heeft geleid tot toevoeging van de ambitie voor een actievare rol als adviseur, over de ontwikkelingen van het Nederlandse pensioenstelsel, naar alle stakeholders rondom het fonds.

In de zomer van 2019 is DNB op bezoek geweest bij het IFF Pensioenfonds. DNB houdt toezicht op de financiële situatie bij alle pensioenfondsen in Nederland. Daarnaast beoordeelt DNB hoe het

pensioenfonds wordt bestuurd, of er genoeg kennis van zaken is en of alles netjes wordt vastgelegd. Het is prettig te kunnen melden dat DNB wederom geen opmerkingen had over het fonds.

We hebben een sterke aspirantenpool met actieve toehoorders. De aspiranten volgen opleidingen en zijn actief in verscheidene commissies. Dit zorgt voor een goede basis voor toekomstige bezetting van onze commissies en bestuur.

Ik wil u namens het bestuur en alle betrokken commissies danken voor het gestelde vertrouwen.

Kees Wisse

Voorzitter IFF Pensioenfonds

Kerncijfers

(bedragen in duizenden euro's)

	2019	2018	2017	2016	2015
Deelnemers					
Aantal actieve deelnemers	1.064	1.053	985	998	981
Aantal gewezen deelnemers	867	807	794	735	692
Aantal pensioengerechtigden	532	528	530	526	527
Totaal	2.463	2.388	2.309	2.259	2.200
Pensioenactiviteiten					
Premie werkgeversdeel	9.793	8.875	7.580	6.523	6.673
Premie werknemersdeel	<u>1.897</u>	<u>1.681</u>	<u>1.504</u>	<u>1.378</u>	<u>1.589</u>
Totaal premies risico pensioenfonds	11.690	10.556	9.084	7.901	8.262
Inkomende waardeoverdrachten	294	266	34	395	243
Uitgaande waardeoverdrachten	120	295	348	133	384
Pensioenuitkeringen	8.698	8.538	8.600	8.484	8.310
Vermogen					
Stichtingskapitaal en reserves	56.607	51.917	59.353	45.554	34.712
Technische voorz risico pensioenfonds	377.970	321.146	308.334	311.685	285.379
Dekkingsgraad					
Nominale dekkingsgraad	115,0%	116,2%	119,2%	114,5%	112,1%
Beleidsdekkingsgraad	114,4%	119,5%	118,1%	112,0%	113,8%
Vereiste dekkingsgraad volgens FTK	115,3%	115,3%	115,7%	115,3%	116,5%
Beleggingen					
Vastgoed en aandelen	125.169	98.991	79.509	87.359	82.886
Vastrentende waarden ¹	307.285	271.908	288.254	271.093	242.821
Overig, per saldo	51	48	113	-238	181
Totaal	432.505	370.947	367.876	358.214	325.888
Resultaat beleggingen					
Totaal beleggingsopbrengsten	58.548	3.358	9.274	37.640	-1.384
Rendement beleggingen	15,8%	0,9%	2,7%	11,8%	-0,3%

¹ Inclusief beleggingen ter afdekking renterisico (vastrentende waarden en rentederivaten)

Algemene informatie

Juridische structuur

De Stichting IFF Pensioenfonds - hierna te noemen IFF Pensioenfonds – is opgericht in 1941, heeft haar statutaire zetel in Hilversum en is ingeschreven bij het stichtingenregister van de Kamer van Koophandel te Almere onder nummer 41192479.

Adresgegevens

Correspondentieadres: Postbus 309, 1200 AH Hilversum
Telefoon: 035 – 688 39 11
E-mail: pensioenfonds@iff.com

De statuten zijn laatstelijk gewijzigd op 2 december 2015.

De werkgever IFF kent een pensioenregeling bestaande uit drie componenten:

- Een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling voor alle werknemers met een gemaximeerde opbouw.
- Een premieregeling voor pensioenopbouw boven het bovengenoemde maximum, tot aan het wettelijk maximum.
- Een vrijwillige bruto premieregeling voor pensioenopbouw boven het wettelijk maximum.

Het IFF Pensioenfonds is de uitvoerder van de middelloonregeling. Beide premieregelingen worden uitgevoerd door Lifesight. Dit jaarverslag betreft uitsluitend de Stichting IFF Pensioenfonds.

Het IFF Pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Op basis van een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling bouwen de deelnemers een financiële aanspraak op voor de gevolgen van pensionering en overlijden.

Statutaire doelstelling

Het IFF Pensioenfonds draagt de verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden in overeenstemming met de bestaande wet- en regelgeving.

Statutair is de doelstelling als volgt geformuleerd: het treffen van de pensioenvoorzieningen ter zake van ouderdom en overlijden voor degenen die als deelnemer zijn aangemeld, in overeenstemming met de reglementen in de ruimste zin genomen.

Hiertoe heeft het IFF Pensioenfonds een overeenkomst gesloten met International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) B.V. (hierna te noemen: IFF).

Het IFF Pensioenfonds voert een beleid dat in overeenstemming is met de statutaire doelstelling. Dit beleid is vastgelegd in beleidsdocumenten waarvan de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) de belangrijkste is. Deze ABTN is voor het laatst geactualiseerd op 1 juli 2019 en is van toepassing sinds 1 juli 2019.

In 2019 heeft het bestuur de missie van het pensioenfonds opnieuw geformuleerd.

Missie

Het behartigen van de belangen van alle stakeholders van het IFF Pensioenfonds in uitvoering en advies, en daarbij een zo optimaal mogelijke uitkering verzorgen middels een zelfstandig pensioenfonds voor (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en nabestaanden.

Visie

Het IFF Pensioenfonds wil een goede uitkering kunnen verzorgen, die koopkrachtbestendig is en die in lijn is met de pensioenambities, die de sociale partners van IFF hebben afgesproken.

Financiële koers

Daartoe dienen te allen tijde voldoende financiële middelen beschikbaar te zijn. Om dit te realiseren, volgt het IFF Pensioenfonds een beleggingsstrategie, die is gericht op het behalen van voldoende rendement zonder onnodige risico's te nemen. Maatschappelijk verantwoord beleggen speelt hierbij een steeds belangrijker rol.

Communicatie en Transparantie

Vertrouwen in het IFF Pensioenfonds kan alleen gerealiseerd worden door evenwichtige, transparante, begrijpelijke en tijdige communicatie naar desbetreffende belanghebbenden, over de stand van zaken in het fonds, en wijzigingen in wet- en regelgeving die van invloed zijn op het fonds. Door inzet van verschillende communicatiemiddelen voorziet het fonds de deelnemers van een informatiestroom, waarmee zij inzicht kunnen krijgen in de bijdrage die de pensioenregeling levert aan hun persoonlijke pensioenambities.

Integer & Professioneel Bestuur

Het behartigen van de belangen van alle stakeholders staat voor het bestuur van het IFF Pensioenfonds voorop. Evenwichtigheid in besluitvorming, waarbij deze belangen zorgvuldig worden beoordeeld en afgewogen, vormen de basis van een integer bestuur. Elk bestuurslid is verantwoordelijk voor de belangen van alle deelnemers gezamenlijk en moet zonder ruggespraak, onafhankelijk besluiten kunnen nemen. Dit is vastgelegd in een functieprofiel voor bestuursleden. De professionaliteit wordt middels individuele evaluaties en een groepeerbeoordeling jaarlijks getoetst. Daarnaast wordt middels een opleidingsplan continu het kennisniveau en de aanscherping van competenties bevorderd.

Zelfstandigheid

Het bestuur en de werkgever onderschrijven de ambitie om het pensioenfonds zelfstandig te besturen. Een zelfstandig pensioenfonds wordt gezien als meerwaarde voor IFF. Een zelfstandig pensioenfonds is in lijn met en gebaseerd op de kernwaarden van IFF, een hoge mate van betrokkenheid, passie, creativiteit en expertise. Door steeds hogere vereisten aan de professionalisering van het besturen van een pensioenfonds is het noodzakelijk alternatieven voor een zelfstandig pensioenfonds te blijven evalueren.

Uitgangspunten

IFF wil een marktconforme pensioenvoorziening aanbieden en biedt een hybride regeling aan, bestaande uit een middelloonregeling voor alle werknemers en een excedentregeling boven een bepaalde salariegrens. Het IFF Pensioenfonds is verantwoordelijk voor de uitvoering van de middelloonregeling, binnen de afspraken die de sociale partners hierover hebben gemaakt en voor hetgeen de wetgever voorschrijft.

Naast de formele taken en verantwoordelijkheden hanteren de organen van het IFF Pensioenfonds de volgende uitgangspunten bij de uitvoering van hun werkzaamheden:

- Kennis en kunde van het collectief waarborgen.
- Continuïteit waarborgen.

- Integriteit van mensen/beslissingen/keuzes.
- Openheid en transparantie in communicatie.
- Commitment.

Samenstelling van bestuur

Het IFF Pensioenfonds heeft een paritair samengesteld bestuur dat zich terzijde laat staan door externe actuarissen, een externe accountant, een secretariaatsbureau, diverse commissies en een verantwoordingsorgaan. Zelf heeft het IFF Pensioenfonds geen personeel in dienst.

Het bestuur is samengesteld uit 3 vertegenwoordigers van de werkgever, 2 vertegenwoordigers van de werknemers, en 1 vertegenwoordiger van de gepensioneerden. De zittingsperiode van de bestuursleden is 6 jaar en begint in principe per 1 mei.

In het jaar 2019 zijn er geen wijzigingen geweest in het bestuur van het pensioenfonds.

Conform de statuten, reglementen en ABTN van het IFF Pensioenfonds heeft het bestuur de volgende taken en verantwoordelijkheden:

- Het algemeen beleid van het fonds vaststellen. Via een mandaat heeft het de volgende taken en verantwoordelijkheden gedelegeerd aan het dagelijks bestuur:
 - Beleids- en bestuursprocedures en processen vormgeven en vastleggen.
 - Het fonds aansturen.
 - De risico's op de korte en lange termijn beheersen.
- Alle besluitvorming binnen het fonds.
- Verantwoording afleggen aan het verantwoordingsorgaan.

Huidige samenstelling

Op 31 december 2019 was het bestuur als volgt samengesteld:

Bestuurslid	Benoemd door	Functie	Aftredend
ir. C.A. Wisse (1971)	Directie	Voorzitter	2022
F.T. van der Aa (1952)	Ondernemingsraad	Secretaris	2021
Mevr. drs. H.E. Niekus-van Waveren (1969)	Directie	Penningmeester	2020
drs. J.A. Ambergen (1962)	Directie	Lid	2021
Mevr. E.G.M. Brundel, BAS (1977)	Ondernemingsraad	Lid	2022
G.P.C. Aarts (1944)	Gepensioneerden	Lid	2024

Dagelijks bestuur en dagelijkse leiding

Het dagelijks bestuur van het pensioenfonds wordt gevormd door de voorzitter, de penningmeester en de secretaris. Bij de uitoefening van hun functie worden zij ondersteund door het secretariaatsbureau en externe adviseurs.

Conform de statuten, reglementen en ABTN van het pensioenfonds heeft het dagelijks bestuur de volgende taken en verantwoordelijkheden:

- Het fonds besturen en het dagelijks beleid bepalen binnen het mandaat dat het van het bestuur heeft gekregen.
- Besluiten van het bestuur voorbereiden en uitvoeren.

- De activiteiten van het fonds beheren en het uitbestedingsbeleid uitvoeren binnen het mandaat dat het van het bestuur heeft gekregen en voor zover dat is toegestaan door de wet- en regelgeving.
- Zorgen dat de statuten en reglementen en de overige juridische documenten van het fonds binnen de gestelde termijnen voldoen aan de wet- en regelgeving.
- Het bestuur adviseren.
- Het fonds vertegenwoordigen met inachtneming van de wet- en regelgeving.
- Toezien op het uitvoeren van de financiële administratie.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (VO). Het VO bestaat uit drie leden: 1 namens de werkgever, 1 namens de werknemers en 1 namens de gepensioneerden. In 2019 zijn er geen wijzigingen in het VO geweest. De zittingsperiode van de leden van het verantwoordingsorgaan is 6 jaar en begint in principe per 1 mei. Op 31 december 2019 was het VO als volgt samengesteld:

Verantwoordingsorgaan	Benoemd door	Functie	Aftredend
Mevr. R. Munting (1970)	Ondernemingsraad	Voorzitter	2022
Mevr. A.M.S. Dekeling (1970)	Directie	Secretaris	2022
G.P. van Es (1947)	Gepensioneerden	Lid	2023

Het verslag van het verantwoordingsorgaan staat op pagina 35 en 36 van dit jaarverslag.

Vermogensbeheerders

Het IFF Pensioenfonds werkt voor het beheer van de beleggingsportefeuille samen met de onderstaande externe vermogensbeheerders.

- Vastrentende waarden: Robeco en M&G.
- Onroerend goed: M&G en CBRE Real Estate.
- Aandelen: Northern Trust.

Deze vermogensbeheerders zijn verantwoordelijk voor de selectie en de timing van de transacties in de door hen beheerde portefeuilles binnen de geldende mandaten. Zij worden aangestuurd door de voorzitter en de secretaris van de Beleggingsadviescommissie (BAC), die opereren binnen hun mandaat van het bestuur.

Uitvoeringsorganisatie

De uitvoering van de pensioen- en de financiële administratie is uitbesteed aan Blue Sky Group. Daarnaast verricht Blue Sky Group operationele actuariële werkzaamheden, zoals het opstellen van de dekkingsgraadberekening, het opstellen van de premienota, berekening van de jaarlijkse afkoop- en flexibiliseringsfactoren, het actuariële jaarwerk en het opstellen van de verslagstaten ten behoeve van De Nederlandsche Bank. Met Blue Sky Group is een uitbestedingsovereenkomst gesloten.

Externen

Het IFF Pensioenfonds wordt geadviseerd en ondersteund door onderstaande externe partijen:

- Onafhankelijke accountant: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
- Waarmerkend actuaire: Milliman Pensioenen.
- Adviserend actuaire: Willis Towers Watson Netherlands B.V.
- Adviseur BAC: Willis Towers Watson Netherlands B.V.
- Pensioenjurist: Willis Towers Watson Netherlands B.V.
- Secretariële ondersteuning: TXT & PR Myra Prinsen.

Financiële informatie

De premies zijn voor 2019 als volgt berekend:

Feitelijke ontvangen premie	EUR 11.690 duizend
Zuiver kostendekkende premie	EUR 11.756 duizend
Gedempte kostendekkende premie	EUR 11.493 duizend

De feitelijke premie is de premie die IFF en de deelnemers werkelijk hebben betaald aan het fonds (werkgeversdeel EUR 9.793 duizend, werknemersdeel EUR 1.897 duizend). In 2019 heeft de werkgever een extra bijdrage gestort van EUR 2.387 duizend om de premie op het kostendekkende niveau te brengen. Dit bedrag is opgenomen in het werkgeversdeel van de premie.

De zuiver kostendekkende premie is de berekende premie rekening houdend met de DNB rentetermijnstructuur per 31 december 2018.

De gedempte kostendekkende premie wordt berekend op basis van de gemiddelde marktrente over 36 maanden.

Kosten

De kosten van het pensioenfonds worden gesplitst in kosten voor de pensioenuitvoering en kosten voor vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten

Op grond van de Overeenkomst Pensioenreglement worden alle kosten van de pensioenregeling, met uitzondering van de kosten voor vermogensbeheer en de kosten van de adviseur van de BAC, voldaan door IFF. De kosten van de pensioenuitvoering bedragen in 2019 EUR 593 duizend oftewel EUR 372 (2018: EUR 364) per deelnemer. Deze kosten omvatten onder andere de kosten van uitbesteding van administratie en secretariaat, de kosten van actuarissen, accountants en adviseurs en de kosten van communicatie. Deze kosten komen direct ten laste van IFF. Zou IFF deze kosten niet betalen dan zouden deze aan de kostendekkende premie moeten worden toegevoegd. Daarnaast is een aantal bestuurs- en commissieleden in dienst van IFF. De geschatte waarde hiervan is in 2019 EUR 205 duizend. Zouden deze kosten worden toegevoegd aan de uitvoeringskosten dan zouden deze naar schatting EUR 500 per deelnemer bedragen.

Kosten vermogensbeheer

De totale kosten van het vermogensbeheer (exclusief transactiekosten) bedragen EUR 2.003 duizend ofwel 0,49% (2018: 0,53%) van het gemiddeld belegd vermogen. Inclusief transactiekosten bedroegen de kosten EUR 2.117 duizend ofwel 0,52% (2018: 0,57%). De kosten komen ten laste van het rendement.

De kosten vermogensbeheer zijn als volgt te specificeren:

	Totaal (* 1000)	Als % van het gemiddeld belegd vermogen
Manager/service provider	1.883	0,46%
Bewaarbank	4	0,00%
Interne kosten	0	0,00%
Overige kosten	116	0,03%
Totaal	2.003	0,49%

De vermogensbeheerkosten van een pensioenfonds hangen samen met de beleggingsstrategie die het fonds hanteert en de wijze waarop deze wordt geïmplementeerd. Omdat het fonds zelf geen actief beleggingsbeleid voert, kunnen de kosten relatief laag blijven. Het streven van het pensioenfonds is dat de kosten van het vermogensbeheer marktconform zijn; middels benchmarking wordt gecontroleerd en bevestigd dat dit daadwerkelijk zo is. De kosten worden gedreven door de strategische beleggingsmix, en zijn een mix van actief en passief beheerde fondsen.

De vermogensbeheerkosten per beleggingscategorie:

	Beheerskosten	Transactiekosten	Totaal
Vastgoed	582	-	582
Aandelen	87	70	157
Vastrentende waarden	867	14	881
Beleggingen ter afdekking renterisico	229	30	259
Niet toegerekende kosten	238	0	238
Totaal	2.003	114	2.117

Aansluiting met de jaarrekening

De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het pensioenfonds in rekening zijn gebracht opgenomen. De deels geschatte direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen en transactiekosten maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen. In voorgaande opstelling van de vermogensbeheerkosten zijn daarnaast de kosten opgenomen van advisering inzake vermogensbeheer.

Een nadere detaillering van de vermogensbeheerkosten staat op pagina 69 tot en met 71 van dit jaarverslag.

Dekkingsgraad

	Beleids- dekkingsgraad	Nominale dekkingsgraad	Vereist vermogen	Reserve positie	
Ultimo eerste kwartaal	118,6%	116,3%	115,0%	3,6%	
Ultimo tweede kwartaal	117,6%	114,2%	115,0%	2,6%	
Ultimo derde kwartaal	115,5%	111,5%	115,0%	0,5%	
Ultimo vierde kwartaal	114,4%	115,0%	115,3%	-0,9%	
Ultimo	2019	2018	2017	2016	2015
Dekkingsgraad	115,0%	116,2%	119,2%	114,5%	112,1%
Beleidsdekkingsgraad	114,4%	119,5%	118,1%	112,0%	113,8%
Vereist vermogen	115,3%	115,3%	115,7%	115,3%	116,5%
Reservepositie*	-0,9%	4,2%	2,4%	-3,3%	-2,7%

* Vanaf 2015 is de reservepositie het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en het vereist vermogen.

De reële dekkingsgraad, zoals gerapporteerd aan De Nederlandsche Bank, bedroeg ultimo 2019 92,3%.

Toeslagverlening

Per 1 januari 2020 is een toeslag verleend van 0,93%.

De stijging van de afgeleide consumentenprijsindex tussen oktober 2018 en oktober 2019 bedroeg 1,73%. Met de beleidsdekkingsgraad van 115,5% (op 30 september 2019) was er wel gedeeltelijke maar geen volledige indexatie mogelijk. De adviserend actuaris heeft berekend dat de maximale toekomstbestendige toeslagverlening per 1 januari 2020 0,93% bedraagt. Het bestuur heeft besloten deze gedeeltelijke indexatie toe te kennen.

Voor verdere informatie over de beleggingsresultaten en de beleggingsportefeuille wordt verwezen naar de Beleggingenparagraaf op pagina 24 tot en met 27.

Risicomanagement

Het bestuur is verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het fonds. Het bereiken van die doelstellingen kan continu in gevaar komen door risico's van binnen en buiten de organisatie. Risicomanagement staat dan ook nadrukkelijk op de agenda van het bestuur. Het bestuur moet een actueel en volledig beeld hebben van alle relevante risico's en zorgen voor gepaste beheersmaatregelen. Dit vloeit voort uit eisen ten aanzien van een beheerste en integere bedrijfsvoering zoals opgenomen in de Pensioenwet.

Risico- en beheersingscategorieën

Het bestuur heeft de dagelijkse uitvoering van het risicomanagement gedelegeerd aan de BAC voor financiële risico's en aan het dagelijks bestuur voor niet-financiële risico's. Deze twee onderscheidende categorieën zijn ontleend aan FIRM, een methode die onderscheid maakt tussen verschillende risicocategorieën. Het IFF Pensioenfonds kent de volgende hoofdrisico's:

Financiële risico's

- Solvabiliteitsrisico
- Liquiditeitsrisico
- Verzekeringsrisico
- Overige risico's balansbeheer

Niet-financiële risico's

- Omgevingsrisico
- Operationeel risico
- Uitbestedingsrisico
- IT-risico
- Integriteitsrisico
- Juridisch risico
- Governance risico

In 2018 zijn alle niet-financiële risico's opnieuw beoordeeld en gerangschikt. Voor een volledige beschrijving van de risico- en beheersingscategorieën, wordt verwezen naar het "Risicomanagementplan", dat onderdeel is van de ABTN. Alle 30 geïdentificeerde risico's worden omschreven, alsmede voor ieder risico kans en impact, de management respons, residu risico en monitoring en rapportering. Ook risicobeleid en risicohouding worden toegelicht in dit document.

Monitoring van risico's

Integraal risicomanagement is dus niet nieuw voor het IFF Pensioenfonds. Wel is de monitoring van niet-financiële risico's gewijzigd in 2019. Na de invoering van de IORP II-wetgeving heeft het pensioenfonds een sleutelfunctiehouder risicomanagement benoemd en een risicomanagementcommissie ingesteld. Deze commissie buigt zich regelmatig over reeds geïdentificeerde en mogelijke nieuwe niet-financiële risico's en rapporteert haar bevindingen aan het bestuur. Middels een jaarschema worden periodiek alle risico's opnieuw beoordeeld. De monitoring van de financiële risico's wordt nog steeds door de BAC uitgevoerd en iedere bestuursvergadering besproken.

De belangrijkste risico's voor het IFF Pensioenfonds

Er zijn momenteel drie financiële risico's beoordeeld als hoog:

- Solvabiliteitsrisico: het risico dat de ambitie niet meer gerealiseerd kan worden doordat de solvabiliteit, dus de dekkingsgraad, ontoereikend wordt. De belangrijkste drivers achter het solvabiliteitsrisico zijn momenteel:
 - o Renterisico: het risico van verlies van solvabiliteit door rentedalingen of draaiingen van de rentecurve vanwege het verschil in de (gemiddelde) looptijden van de (nominale) pensioenverplichtingen en de vastrentende beleggingen, alsmede vanwege het verschil in omvang van de pensioenverplichtingen ten opzichte van de vastrentende beleggingen. Het

renterisico is voor het grootste deel afgedekt volgens een staffel op basis van renteniveau middels een Liability Driven beleggingsfonds (het Robeco LDI40 fonds). De effectiviteit van de afdekking ultimo 2019 bedraagt ongeveer 64% binnen de gestelde bandbreedte van 60% tot 70%. De FMC monitort tweewekelijks het renterisico en rapporteert aan de BAC en het bestuur.

- o Koersrisico zakelijke waarden: het risico dat door koersverliezen of tegenvallende rendementen op zakelijke waarden (onder andere aandelen en vastgoed) de solvabiliteit van het pensioenfonds onder druk komt en de indexeringsambitie ongerealiseerd blijft. De beleggingen vinden plaats via fondsen. Zowel bij aandelen als onroerend goed is binnen de portefeuilles een sterke geografische en sectorale spreiding aangebracht. De prestaties van portefeuilles worden op maandbasis gemonitord aan de hand van gegevens die de vermogensbeheerders zelf aanleveren en die een onafhankelijke partij, Blue Sky Group, vergelijkt met de benchmark.

Het totale solvabiliteitsrisico wordt periodiek middels een ALM-studie geanalyseerd. Daarnaast wordt sinds eind 2016 een maandelijks dashboard opgesteld waar ook de gevoeligheid voor rente en aandelenkoersen wordt weergegeven, onderstaand de weergave van december 2019.

UFR		Renteverandering (parallel)				
Verandering aandelen		-1,0%	-0,5%	0%	+0,5%	+1,0%
	-25%	102,7%	106,2%	110,2%	114,7%	119,7%
	-12,5%	104,5%	108,2%	112,4%	117,1%	122,3%
	0%	106,4%	110,2%	115,0%	119,5%	125,0%
	+12,5%	108,2%	112,2%	116,8%	121,9%	127,6%
	+25%	110,0%	114,2%	119,0%	124,3%	130,2%

- Bij de niet-financiële risico's vormt nog steeds het IT-risico, en met name cybercrime, het voornaamste risico. Hier heeft de auditcommissie een uitgebreide review van de beveiligingsprocedures met de Blue Sky Group, uitvoerder van de administratie, uitgevoerd. De auditcommissie heeft geconstateerd dat de beheersing van het IT-risico bij Blue Sky Group voldoende aandacht heeft en van een goed niveau is.
- Daarnaast blijft het omgevingsrisico ook in 2019 nadrukkelijk aanwezig door het nieuwe pensioenakkoord uit juni 2019 en het daarbij behorende krachterspel van politiek en sociale partners. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen op de voet.

COVID-19 risico's voor het fonds

Hoewel dit jaarverslag 2019 betreft, toch enkele opmerkingen over de COVID-19 pandemie die zich in het voorjaar van 2020 openbaarde. De impact van COVID-19 en de hierdoor ontstane onzekerheid betreft voor het pensioenfonds vooral de financiële markten en het openbare leven (de lockdown). Op het functioneren van het pensioenfonds is geen grote impact vastgesteld: zowel onze uitvoeringsorganisatie als onze vermogensbeheerders zijn uitstekend in staat gebleken "gewoon" door te werken tijdens de lock-down situatie in Europa. Pensioenen worden op tijd uitbetaald aan onze deelnemers, de premiebetaling door IFF geschiedt als vanouds en de financiële markten zijn weliswaar in mineur, maar functioneren wel. Daarmee is de impact van COVID-19 voor het IFF Pensioenfonds voornamelijk een solvabiliteitsrisico, dat hiermee onveranderd het grootste risico blijft voor het fonds. Door de aanhoudend lage rente zal het langer duren voor de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds weer op peil is. Deze crisis heeft geen effect op de jaarcijfers van 2019.

Bestuursaangelegenheden

In 2019 is het bestuur negen keer in vergadering bijeengekomen. Het dagelijks bestuur vergaderde 22 maal. Het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan de implementatie van IORP II.

Rendement

Het fonds heeft over 2019 een rendement behaald van 15,75%. Alle beleggingscategorieën droegen bij aan het positieve resultaat. De beleggingen ter afdekking van het renterisico (LDI) droegen met 9,36% het meest bij als gevolg van de dalende rente.

Beleidsdekkingsgraad in december lager dan de vereiste dekkingsgraad

Als gevolg van de gestaag dalende rente in 2019, is de beleidsdekkingsgraad in december onder de vereiste dekkingsgraad gezakt. Op 26 maart is een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank.

Risicohouding en haalbaarheidstoets

In 2019 is opnieuw een haalbaarheidstoets (HBT) uitgevoerd. Via de jaarlijkse HBT wordt nagegaan of een pensioenfonds zal slagen in haar ambities voor indexatie. De toets beoordeelt in hoeverre de risicohouding van het pensioenfonds past bij de verwachtingen tot koopkrachtbehoud.

Het IFF Pensioenfonds heeft in 2016 de volgende grenzen voor de risicohouding vastgesteld:

- Vasthouden aan de ambitie die het IFF Pensioenfonds altijd heeft gehad: te weten op lange termijn 80% van de prijsinflatie kunnen indexeren. Dit vergt een te verwachten pensioenresultaat van ten minste 90%.
- Een relatieve afwijking van het te verwachten pensioenresultaat in een slechtweersscenario van maximaal 25%.

In voorgaande jaren werd aan deze waarden voldaan

De toets voor 2019 heeft geleid tot de volgende uitkomsten:

- Het te verwachten pensioenresultaat is iets gedaald, namelijk naar 99%. Daarmee wordt nog steeds ruim voldaan aan de grens van minimaal 90%. Deze daling komt met name door de lagere startdekkingsgraad: vorig jaar kon worden gerekend met een dekkingsgraad van 119,3% (per 1 januari 2018) terwijl dit jaar is uitgegaan van 115,8% (per 1 januari 2019).
- Het pensioenresultaat in een slechtweersscenario bleef ongewijzigd, namelijk 78%.
- Het verschil tussen beide percentages, dus de relatieve afwijking, bedraagt 21%. Daarmee blijft het binnen de maximale afwijking van 25%.

Het bestuur van het IFF Pensioenfonds is tevreden over het te verwachten pensioenresultaat. De resultaten van de haalbaarheidstoets zijn gedeeld met de sociale partners.

Deskundigheid bestuursleden

Het bestuur houdt eenmaal per jaar een zelfevaluatie. Deze evaluatie heeft plaatsgevonden op 28 juni 2019, onder begeleiding van Mens & Kennis. Er is gewerkt met de Insights Discovery methodiek, waarbij gekeken wordt naar het voorkeursgedrag van de bestuursleden en een teamanalyse is opgesteld. De bestuursleden zijn van mening dat deze sessie nuttig was en bijdraagt aan meer begrip voor elkaars motieven en het onderhouden van goede onderlinge relaties. Naar aanleiding van de zelfevaluatie wordt ieder jaar een aantal aandachtspunten geformuleerd voor het komende jaar.

Behalve het functioneren van het bestuur komt ook deskundigheid inzake het pensioenstelsel aan de orde. Alle bestuursleden hebben minimaal het vereiste Deskundigheidsniveau A, en aspirant-bestuursleden worden gestimuleerd om de opleiding te volgen (inmiddels hebben ze dit ook allemaal gedaan). Het

merendeel van de bestuursleden heeft niveau B; er wordt naar gestreefd om op alle deskundigheidsgebieden minimaal 2 bestuursleden op Deskundigheidsniveau B te hebben. Daarnaast wordt het bestuur elke vergadering bijgestaan door een externe deskundige, drs. C. Kroon AAG van Willis Towers Watson BV.

Het bestuur stelt alle medewerkers, (aspirant-)bestuursleden en andere direct bij het pensioenfonds betrokken personen in de gelegenheid om hun deskundigheid op peil te houden of uit te breiden middels vakliteratuur, seminars en cursussen. Regelmatig worden er ook kennissessies georganiseerd binnen de bestuursvergaderingen.

Commissies

Ter ondersteuning van het bestuur kent het IFF Pensioenfonds de volgende commissies:

Beleggingsadviescommissie (BAC)

De BAC ondersteunt het bestuur bij het opstellen en uitvoeren van het strategisch beleggingsbeleid. Deze commissie heeft een voorbereidende en adviserende rol en voert het door het bestuur vastgestelde strategisch beleggingsbeleid uit. In 2019 is een start gemaakt met een ALM studie (die begin 2020 is afgerond). De BAC wordt ondersteund door een externe adviseur in de persoon van Cees Harm van den Berg, CFA van Willis Towers Watson.

Auditcommissie

De auditcommissie had als belangrijkste taak het monitoren van het uitbestedingscontract en de Service Level Agreement (SLA) met de uitvoeringsorganisatie. Daarnaast richt de commissie zich op de werking van de risicobeheersings- en controlesystemen van het pensioenfonds. Door de invoering van IORP II wordt er inmiddels iets anders gekeken naar eerste-, tweede- en derdelijntoezicht, en zijn de taken van de auditcommissie herbelegd, enerzijds bij het dagelijks bestuur (monitoren uitbestedingscontract) en anderzijds de sleutelfunctiehouder risicomanagement. De auditcommissie is in de loop van 2019 opgeheven.

Risicomanagementcommissie (RMC)

Door de invoering van IORP II-wetgeving in januari 2019 krijgt risicomanagement een eigen plaats binnen de governance van het pensioenfonds. Ter ondersteuning van het bestuur en specifiek de sleutelfunctiehouder risicobeheer is daarom in 2019 de risicomanagementcommissie (RMC) opgericht. De RMC richt zich op de niet-financiële risico's. De scope van de commissie omvat:

- Het ontwikkelen van een strategisch visie op en het uitvoeren van een periodieke toetsing van het integraal risicomanagement en de risicobeheersing.
- Toezicht houden op de uitvoering van de operationele controle op niet-financiële risico's.
- Identificeren van nieuwe niet-financiële risico's en mogelijke beheersmaatregelen voor deze risico's.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie ondersteunt het bestuur bij het uitvoeren van het communicatiebeleid. Het communicatiebeleidsplan wordt door de commissie voorbereid en, na goedkeuring door bestuur en VO, uitgewerkt in een jaarlijks communicatiewerkplan. De communicatiecommissie wordt ondersteund door communicatieadviseurs van de Blue Sky Group.

Financiële Monitoring Commissie (FMC)

De FMC bestaat uit de voorzitter, de secretaris en de extern adviseur van de BAC en de accountmanager van Blue Sky Group. De taak van deze commissie is het monitoren van de financiële markten en de impact

op de portefeuille van het pensioenfonds. Gedurende 2019 hebben de leden op periodieke basis de renteontwikkeling, de renteafdekking en de bewegingen op de overige financiële markten gemonitord. Hun bevindingen en adviezen koppelden zij terug naar de BAC en het bestuur.

Verkiezingscommissie

Deze commissie wordt actief indien er in het bestuur of het verantwoordingsorgaan een nieuwe vertegenwoordiger vanuit de gepensioneerden moet worden gekozen. In 2019 waren er geen verkiezingen, dus is de commissie niet actief geweest.

Klachten- en geschillenregeling

Het IFF Pensioenfonds beschikt niet over een vaste klachten- en geschillencommissie. Het huishoudelijk reglement regelt hoe omgegaan moet worden met klachten en geschillen. In dat reglement is, als aparte paragraaf, de Regeling Geschillen en Klachten opgenomen. In 2019 zijn er geen klachten geweest.

Naleving wet- en regelgeving

Er is in 2019 geen sprake geweest van boetes, dwangsommen of het aanstellen van een bewindvoerder in het kader van artikel 96 van de Pensioenwet.

Vanaf 2018 wordt de 'Wet waardeoverdracht klein pensioen' gefaseerd ingevoerd. De benodigde besluiten hiervoor zijn reeds genomen in 2018, zodat met de uitvoering is gestart in 2019.

De inwerkingtreding van de implementatiewet IORP II (op 13 januari 2019) heeft voor ons fonds in eerste instantie vooral impact op twee onderwerpen: het inrichten van sleutelfuncties en verzwaarde communicatievereisten.

Sleutelfunctiehouders

IORP II heeft impact op de governance van pensioenfondsen. Krachtens deze Europese richtlijn moeten alle pensioenfondsen beschikken over drie sleutelfuncties:

- Actuariel
- Risicobeheer
- Interne Audit

Over de inrichting en bemensing van de sleutelfuncties is in 2019 overleg geweest met De Nederlandsche Bank. Het bestuur is voornemens om de actuariële sleutelfunctie te laten vervullen door de Certificerend Actuaris, en beide andere sleutelfuncties door (aspirant)bestuurders. De beoogde sleutelfunctiehouders worden in de loop van 2020 voorgedragen bij De Nederlandsche Bank, waarna ze zullen worden getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid.

Communicatie

De belangrijkste communicatiemiddelen van het pensioenfonds zijn de website en de nieuwsbrief "Pensioen update". Er is in thema-uitgaven gecommuniceerd over de resultaten van 2018, het jaarlijkse pensioenoverzicht en de keuzes rondom pensioendatum. Ook werden deelnemers bij het bereiken van een bepaalde leeftijd nog eens apart geattendeerd op het belang om stil te staan bij hun situatie na pensioneren. In juni en juli zijn weer bijeenkomsten georganiseerd in Tilburg en Hilversum om het Uniform Pensioen Overzicht (UPO) toe te lichten. De nieuwe IORP II-richtlijn stelt aanvullende eisen aan communicatie door pensioenfondsen vanaf 2019, dus de commissie is ook bezig geweest met de voorbereiding daarvan. In 2019 is, in samenwerking met de HR afdeling van de werkgever en Lifesight (die voor IFF de beschikbare premie pensioenregeling uitvoert), voor het eerst het Pensioencafé georganiseerd. Deze bijeenkomst was gericht op deelnemers van 55 jaar en ouder, om hen te attenderen op de keuzemogelijkheden rondom pensioen en pensioendatum. Deze bijeenkomsten werden goed bezocht en enthousiast ontvangen. Een

initiatief dat zeker vervolg gaat krijgen in de toekomst. In de uitvoering van het communicatiebeleid wordt nauw samengewerkt met de uitvoerder van de pensioenadministratie.

Compliance en naleving gedragscode

Op grond van regelmatig overleg met en rapportage vanuit het bestuur, toegezonden documenten en op basis van de reglementen en beleidsstukken van het IFF Pensioenfonds, is vanuit de compliance functie geconstateerd dat er zich in 2019 1 incident heeft voorgedaan. Dit incident was niet van dien aard dat een melding bij de Toezichthouder noodzakelijk is. Daarbij is getoetst op basis van de Gedragscode en de Klokkenluiders- en Incidentenregeling.

Het IFF Pensioenfonds kent een eigen gedragscode, gebaseerd op het model van de Pensioenfederatie. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen in het pensioenfonds door belanghebbenden, door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders. Alle leden van het bestuur, van de BAC en het VO alsmede de bestuursondersteuning tekenen jaarlijks deze code en hebben allen verklaard deze code gedurende heel 2019 te hebben nageleefd.

Code Pensioenfonds

Gedurende het verslagjaar voldeed de manier waarop IFF Pensioenfonds was ingericht en werd bestuurd aan de Pensioenwet en de „Code Pensioenfonds”. De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben in 2013 de Code Pensioenfonds opgesteld, deze code is in 2018 vernieuwd. De code is een gedragscode voor de sector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt.

Het bestuur streeft ernaar de code na te leven. Dit is voor het grootste deel ingevuld, met uitzondering van:

- diversiteitsbeleid (norm 33): de code schrijft voor dat het bestuur ervoor moet zorgen dat de samenstelling van de bestuurlijke organen een redelijke afspiegeling vormt van de belanghebbenden. Daarbij moet rekening worden gehouden met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur onderschrijft het belang van diversiteit. Het betrekken van jongeren bij het pensioenfonds blijft echter een aandachtspunt; er is op dit moment geen bestuurslid of VO lid jonger dan 40 jaar. Dit is geen bewuste keuze, maar ook bestuursleden worden “vanzelf” ieder jaar een jaar ouder. Er is een stappenplan gemaakt om diversiteit verder te bevorderen.
- de zittingstermijnen (norm 34); Voor een langere termijn (6 in plaats van 4 jaar) is bewust gekozen vanwege de complexiteit van het besturen en toezicht houden van het fonds. Wel is de totale toegestane bestuurstermijn in lijn met de Code Pensioenfonds.

Intern Toezicht

Het interne toezicht van het pensioenfonds wordt uitgevoerd door een visitatiecommissie, die jaarlijks een visitatie bij het pensioenfonds uitvoert. In de eerste maanden van 2020 is de visitatie over 2019 uitgevoerd door VC Holland. De eindrapportage is besproken met bestuur en verantwoordingsorgaan op 17 april 2020. Een samenvatting van de bevindingen vindt u op pagina 31. Na de samenvatting vindt u de reactie van het bestuur op de bevindingen.

Vooruitblik 2020

Gedurende de eerste maanden van 2020 is de wereld rondom het pensioenfonds ingrijpend veranderd ten opzichte van 2019. Financiële markten zijn in mineur vanwege de wereldwijde coronapandemie en (in mindere mate) geopolitieke spanningen. Rente en dekkingsgraad glijden naar beneden en de beleidsdekkingsgraad eind Q1 is 112,3%. Nederland is in een “intelligente lockdown” beland.

Het bestuur houdt nauw contact met onze uitvoeringsorganisatie Blue Sky Group inzake hun continuïteitsplannen. Gebleken is dat zij goed voorbereid zijn op een crisissituatie en de noodzakelijke maatregelen hebben genomen om de dienstverlening voort te zetten. Er is geen sprake van grootschalige ziekte of andere uitval van de operationele activiteiten. De pensioenbetalingen kunnen doorgang vinden volgens planning en de deelnemersadministratie wordt grotendeels “vanuit thuishkantoor” uitgevoerd. Ook het proces rondom jaarafsluiting is conform planning en zonder noemenswaardige problemen afgerond. Daarnaast is ook met de vermogensbeheerders overleg geweest inzake hun business continuity en ook daar treden geen operationele problemen op. Ons gediversificeerde beleggingsbeleid en renteafdekking behoeden ons zoals bedoeld voor al te grote dalingen. Het (dagelijks) bestuur en de commissies van het pensioenfonds vergaderen zolang dat nodig is via moderne videoverbindingen, waardoor geen vertraging in besluitvorming en werkzaamheden optreedt. Hoewel ook sponsor IFF hinder ondervindt van COVID-19, gaat het grootste deel van het werk gewoon door en is ook de premiebetaling conform planning. Daarmee kan vastgesteld worden dat de bedrijfsvoering van het pensioenfonds geen gevaar loopt.

Nog steeds is de pensioensector in afwachting van de uitwerking van het nieuwe pensioenakkoord. Zodra de details hiervan bekend worden, zal het pensioenfonds starten met het analyseren van de gevolgen voor het fonds.

Pensioenparagraaf

Binnen het pensioenfonds bestaat de pensioenregeling en de prepensioenregeling.

Pensioenuitkeringen

Het totaal van de pensioenbetalingen was op jaarbasis:

Ouderdomspensioen (inclusief prepensioen)	7.273 duizend
Nabestaandenpensioen	1.363 duizend
Wezenpensioen	10 duizend
Totaal	8.646 duizend

Afkoop kleine pensioenen

In het afgelopen jaar zijn 13 kleine pensioenen (afkoopgrens 2019 bedroeg EUR 484,09) afgekocht met een afkoopwaarde van in totaal EUR 51 duizend.

Pensioenregeling

De pensioenregeling heeft de volgende kenmerken:

- **Pensioen:** dit is een middelloonregeling. Deelnemer is iedereen die in dienst is getreden van IFF (Nederland) B.V.
- **Pensioenleeftijd:** de pensioenrichtleeftijd is 67 jaar. Daadwerkelijke pensionering vindt plaats wanneer de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt. Het opgebouwde pensioen wordt dan actuariel aangepast aan deze vervroeging.
- **Pensioengevend salaris:** de som van 13 maal de vastgestelde maandverdiensle en de vastgestelde vakantietoeslag. Op 1 januari 2019 is het maximum pensioengevend salaris vastgesteld op EUR 63.523.
- **Toeslagbeleid:** het pensioenfonds kent een voorwaardelijke toeslagregeling. De toe te kennen toeslag is afhankelijk van de dekkingsgraad en de consumentenprijsindex (gemeten van oktober tot oktober), en bedraagt maximaal 4% per jaar. Per 1 januari 2020 is er een toeslag verleend van 0,93%.
- **Franchise:** per 1 januari 2019 bedroeg de franchise: EUR 18.448. De franchise wordt elk jaar geïndexeerd met de "CBS Consumentenprijsindex alle huishoudens, afgeleid" voor de periode van oktober tot oktober.
- **Pensioengrondslag:** het verschil tussen het pensioensalaris en de franchise.
- **Vakantietoeslag:** 8%
- **Opbouwpercentage vast salaris:** voor ouderdomspensioen wordt (met inachtneming van de bepalingen uit de pensioenregeling) jaarlijks 1,875% van de voor dat jaar geldende pensioengrondslag opgebouwd. Voor nabestaandenpensioen bedraagt de jaarlijkse opbouw 70% van de jaarlijkse opbouw van ouderdomspensioen.
- **Nabestaandenpensioen:** dit is 70% van het te bereiken ouderdomspensioen. Voor het nabestaandenpensioen dat niet is opgebouwd, is dit pensioen op risicobasis gedekt tot aan de pensioendatum. Voor elk kind jonger dan 18 jaar wordt wezenpensioen opgebouwd ter grootte van maximaal 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.
- **Eigen bijdrage:** Actieve deelnemers betalen een werknemerspremie van 7% van de pensioengrondslag. Deelnemers die op 31 december 2002 in dienst van de werkgever waren, betaalden tot 1 juli 2015 geen premie. Vanaf deze datum wordt de premie met jaarlijks gelijke stappen verhoogd tot maximaal 3,5%. Per 1 juli 2019 betalen deze deelnemers een premie van 2,5% van de pensioengrondslag.

Mutatieoverzicht deelnemers

Op 31 december 2019 was het aantal deelnemers als volgt:

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Aantal deelnemers	382	682	1.064
Gewezen deelnemers met premievrije rechten	341	526	867
Gepensioneerden:			
met ouderdomspensioen	63	305	368
met nabestaandenpensioen	149	9	158
met wezenpensioen	3	3	6
Totaal	938	1.525	2.463

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Gepensioneerden
Beginstand 1 januari 2019	1.053	807	528
Afkoop	0	-12	-1
In dienst	111	0	0
Overlijden verzekerde	0	-2	-10
Nieuwe NBP/WzP	0	0	0
Pensionering	-4	-12	16
Uit dienst	-96	96	0
Waardeoverdracht	0	-8	0
Andere oorzaken	0	-2*	-1
Eindstand 31 december 2019	1.064	867	532

* Betreft interne waardeoverdrachten waardoor polissen zijn samengevoegd

Prepensioenregeling

- **Prepensioen:** dit is een gesloten regeling, zonder opbouw.
- **Prepensioenleeftijd:** 62 jaar. De prepensioendatum kan onder bepaalde voorwaarden worden vervroegd tot uiterlijk de 55-jarige leeftijd of uitgesteld tot de 65-jarige leeftijd.
- **Toeslagverlening:** zie onder Pensioenregeling.

Deelnemers prepensioenregeling

Op 31 december 2019 hadden 12 deelnemers een prepensioenregeling. In de onderstaande tabel staan deze deelnemers gespecificeerd.

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Actieve deelnemers met premievrije aanspraken	0	1	1
Gewezen deelnemers met premievrije aanspraken	0	0	0
Gepensioneerden	5	6	11
Totaal	5	7	12

Pensioenverplichtingen en pensioenvermogen

Het bedrag van pensioen- en prepensioenverplichtingen is het totaal van alle per 31 december 2019 aan de individuele en gewezen deelnemers van het fonds toegekende pensioen- en prepensioenaanspraken. Het totaal van de pensioenverplichtingen is in het jaar gestegen naar EUR 377.970 duizend. Bij de vaststelling van de waarde van de verplichtingen wordt onder andere uitgegaan van de levensverwachtingen zoals die blijken uit de overlevingstafels, vermeld in het actuariële verslag.

De pensioenverplichtingen moeten worden gedekt door het pensioenvermogen. Ultimo 2019 bedraagt het pensioenvermogen EUR 434.577 duizend. Alle pensioenaanspraken zijn gedekt.

Beleggingenparagraaf

Jaarlijks stelt het bestuur, na advies van de BAC ingewonnen te hebben, een beleggingsplan voor het komende jaar vast. Dit plan is in lijn met de ALM-studie die eens in de drie jaar uitgevoerd wordt en het strategische beleggingsbeleid bepaalt. In dit jaarplan wordt het beleggingsbeleid voor het komende jaar uitgewerkt, met als uitgangspunt de korte en lange termijn risicohouding en de beleggingsovertuigingen. Eind vierde kwartaal van 2019 bevond het pensioenfonds zich weer in een situatie van reservetekort doordat de beleidsdekkingsgraad onder het vereist eigen vermogen lag. Dit is het gevolg van de forse daling van de rente gedurende 2019. Dit betekent dat de beperkingen voor een fonds in reservetekort weer van toepassing zijn voor het pensioenfonds en het risicoprofiel derhalve niet verhoogd mag worden.

Op basis van de ALM-studie in 2019/2020 heeft het bestuur besloten de strategische beleggingsmix, bestaande uit 70% vastrentende waarden, 15% aandelen en 15% indirect niet-beursgenoteerd vastgoed, te herbevestigen. In de ALM-studie is specifiek aandacht gegeven aan een verdere spreiding van de beleggingsportefeuille via onder andere infrastructuur, private equity, small cap aandelen en hypotheek. Op basis van de resultaten is echter gebleken dat deze categorieën niet bijdragen tot een betere portefeuille waarmee de doelstellingen (toeslagerealisatie en beperking van het risico op een dekkingsgraad lager dan 97,5%) beter behaald kunnen worden. Ook vragen deze categorieën aanzienlijke governance vanwege de complexe structuur en aandachtspunten met betrekking tot implementatie en monitoring. Op basis van de ALM-resultaten heeft IFF Pensioenfonds geconstateerd dat de huidige strategische mix tot een goede diverse portefeuille leidt met een aantrekkelijk risico-/rendementsprofiel en dat wijzigingen hierin niet tot verbetering leiden.

Naar aanleiding van de resultaten van de ALM-studie heeft het bestuur tevens geconcludeerd dat het dynamische renteafdekkingsbeleid gehandhaafd dient te worden. Conform deze rentestafel heeft de gedaalde rentestand in 2019 geleid tot een verlaging van de renteafdekking van 65% naar 50%.

Voor wat betreft de beleggingscategorieën in de portefeuille hebben in 2019 geen bijzonderheden plaatsgevonden. Wel hebben evaluaties van de verschillende vermogensbeheerders plaatsgevonden. Op basis daarvan heeft de BAC geconstateerd dat men tevreden is met de portefeuille en de geselecteerde vermogensbeheerders. Het fonds zal gedurende 2020 het beleid voortzetten.

Ontwikkelingen financiële markten

Het jaar 2019 stond in het teken van de mogelijke handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China, het beleid van centrale banken en een algeheel positief jaar voor veel beleggingscategorieën. De afname van de mogelijkheid op een handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China en het stimulerende beleid van centrale banken zorgden voor rust en stabilisatie in de financiële markten, die gedurende het jaar minder volatiel waren ten opzichte van 2018.

De economische data in 2019 was daarnaast ook een drijver van positieve aandelen en obligatie rendementen. In het laatste kwartaal van 2019 lieten de productie indices uit de Verenigde Staten en Europa positieve signalen zien. Daarnaast lieten de werkloosheidscijfers ook positieve signalen zien door relatief gelijk te blijven of in sommige geografieën zelfs te dalen. De kans op een handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China nam af doordat Trump in december van het jaar besloot om de heffingen op Chinese producten niet verder te verhogen en om af te zien van heffingen op Europese autofabrikanten. Verder nam Christine Lagarde de rol van ECB voorzitter in december 2019 over van Mario Draghi. In Engeland werd daarnaast aangekondigd dat Andrew Bailey de opvolger van Mark Carney zou worden bij de Bank of England.

In september 2019 heeft de ECB besloten verder te gaan met het opkoopprogramma op een tempo van EUR 20 miljard zonder hier een definitieve einddatum op te zetten. Daarnaast werd medio 2019 besloten om de huidige rente van 0% te handhaven tot medio 2020. Het doorzetten van het opkoopprogramma en het onveranderd blijven van de rente komt voornamelijk door inflatieverwachtingen die achterblijven ten opzichte van de doelstelling. Gegeven de huidige ontwikkelingen in de financiële markten wereldwijd door de coronapandemie is de verwachting dat de rentestanden van centrale banken gedurende 2020 laag zullen blijven.

De centrale bank van de Verenigde Staten, de Federal Reserve (Fed), voerde na meerdere verhogingen van de rente in 2018, een renteverlaging van 25 basispunten in juli 2019 door. Dit gebeurde vervolgens nogmaals in september en oktober van 2019 waardoor de stand ultimo 2019 teruggebracht was naar 1,75%. Deze renteverlaging kwam voornamelijk omdat verschillende economische indicatoren aangaven dat de Amerikaanse economie richting een recessie ging. Dit wellicht ook onder druk van president Trump, die druk had uitgeoefend op de Fed om de rente laag te houden, omdat volgens hem de economie te leiden heeft onder de momenteel hoge rentestanden. Gezien de naderende verkiezingen in 2020 is er Trump veel aan gelegen de economie draaiende te houden.

De toonaangevende MSCI wereld aandelenindex steeg in euro's gemeten in 2019 met 30%. Dit was vooral het gevolg van positieve rendementen in het eerste en het vierde kwartaal door een afname van de zorgen op de wereldwijde markten omtrent onder andere de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China. Ook was sprake van een daling van de euro ten opzichte van de dollar, van \$1,14 naar \$1,10 voor een euro.

Beleggingsmix

De strategische beleggingsmix van het pensioenfonds bestaat sinds 2014 uit 70% vastrentende waarden, 15% niet-beursgenoteerd onroerend goed en 15% aandelen. Daarnaast heeft de mate van renteafdekking tot ultimo juli rond de 65% van de verplichtingen op basis van de marktrente gelegen. Het niveau van afdekking is middels een beleidsstaffel gekoppeld aan de hoogte van de 20-jaars swaprente. De rentestand gaf in augustus 2019 aanleiding om de strategische renteafdekking te verlagen van 65% naar 50%. De 20-jaars swaprente is in 2019 per saldo gedaald van 1,33% naar 0,58%.

Vastrentende waarden

Ultimo 2019 werd circa 30% van de vastrentende waarden portefeuille belegd in een combinatie van hoogwaardige staatsleningen (AAA-rating) en renteswaps met het doel om de waardeontwikkeling van de pensioenverplichtingen na te bootsen. Als gevolg van de per saldo gedaalde rente is hier in 2019 een rendement op gehaald van 25,4%. Gedurende 2019 is deze allocatie wel verlaagd als gevolg van de verlaging van de strategische renteafdekking van 65% naar 50%. De swaps in dit zogenoemde Liability Driven Investment fonds worden sinds de invoering van EMIR verhandeld via een centrale tegenpartij, waardoor het risico op verlies bij faillissement van een tegenpartij minimaal is.

De overige 70% van de vastrentende waarden is belegd in wereldwijde bedrijfsobligaties, Europese onderhandse leningen en Europese beleggingsinstrumenten gedekt door onderpand (zogenaamde Asset Backed Securities of ABS). In de portefeuille bedrijfsobligaties vindt selectie plaats op basis van een multi-factor benadering. Deze benadering houdt in dat systematisch obligaties worden geselecteerd die hoog scoren op één of meerdere van de factoren omvang, laag risico, waarde en momentum. Deze bedrijfsobligaties hebben in 2019 een rendement van 9,2% behaald doordat ook bedrijfsobligaties hebben geprofiteerd van het positieve marktsentiment in het eerste en vierde kwartaal van 2019 gepaard met de gedaalde rentestand en een ingekomen kredietopslag. De onderhandse leningen hebben in 2019 relatief gezien beter gedaan met een positief rendement van 3,9%, terwijl het ABS fonds een plus van 5,8%

noteerde. In lijn met de verwachtingen aan het einde van 2018 zijn de achterblijvende resultaten ten opzichte van de benchmark voor de onderhandse leningen en het ABS fonds in 2019 hersteld.

Aandelen

De allocatie naar aandelen is belegd in twee passieve indexfondsen die het rendement van de MSCI World Custom ESG Equity Index en de MSCI Emerging Markets Custom ESG Equity Index nauwgezet volgen. Er wordt belegd in het World Custom ESG Equity Index Fund en het Emerging Markets Custom ESG Equity Index Fund. Binnen het World Custom ESG Equity Index Fund wordt het valutarisico volledig afgedekt. De categorie aandelen leidde in 2019 een significante winst van +23,8%, met name gedreven door een forse stijging in het eerste en vierde kwartaal van 2019.

Onroerend goed

Voor de categorie onroerend goed was in 2019 belegd in twee vastgoedfondsen van M&G en daarnaast in enkele niet-beursgenoteerde fondsen van CBRE met een regionale en sectorale spreiding. De totale vastgoed portefeuille noteerde voor 2019 een positief rendement van 2,9%, maar bleef wel achter bij de benchmark. Dit is deels het gevolg van de opslag die is betaald om participaties in het M&G European Secured Property Fund ('MEP') aan te kopen en door verkopen in de CBRE vastgoedfondsen tegen prijzen die onder de geschatte waarde lagen.

De performancecijfers over 2019 lopen voor de onderlinge vastgoed fondsen relatief veel uiteen. Dit kan worden toegeschreven aan een aantal factoren. Allereerst is er voor alle CBRE fondsen sprake van een relatief kleine allocatie doordat deze fondsen in een afbouwfase verkeren. Hierdoor kunnen kleine bedragen (bv. kosten of een afschrijving) een forse impact hebben op het rendement van het fonds, maar is de impact hiervan op het rendement van de totale vastgoedportefeuille klein. Voor het CBRE European Shopping Centre Fund is verder sprake van een fors negatief rendement van -27,0% als gevolg van de verkoop van een van de laatste assets in het fonds tegen een prijs die onder de geschatte waarde lag. Deze factoren zullen naar verwachting tot eind 2021, wanneer de CBRE fondsen zijn afgebouwd, in de jaarlijkse performance doorwerken.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het IFF Pensioenfonds is zich bewust van haar rol binnen de maatschappij, en vindt het daarom belangrijk om duurzame aspecten te betrekken op de beleggingsportefeuille. Het bestuur is van mening dat het beschouwen van ethische aspecten van de beleggingen tevens in het belang is van het pensioenfonds zelf en van haar deelnemers. Intuïtief is duidelijk dat duurzaamheid en verantwoordelijkheid kunnen bijdragen aan het verminderen van onverwachte risico's als gevolg van bijvoorbeeld corruptie of bijdrage aan ongewenste activiteiten. Een duurzame focus kan zo helpen bij het beschermen van de waarde van de beleggingen van IFF Pensioenfonds op de langere termijn.

IFF Pensioenfonds kiest voor een integratie van het duurzaamheidsbeleid binnen het beleggingsbeleid. Dit houdt in dat bij alle belangrijke beleggingsbeslissingen, duurzaamheidscriteria zullen worden meegewogen in samenhang met de andere criteria. Tegelijkertijd realiseert het bestuur zich dat door de keuze om in fondsen te beleggen, de mogelijkheden tot maatschappelijk verantwoord beleggen niet altijd op kostenefficiënte wijze aanwezig zijn. Indien verantwoord binnen de kaders van kosten, mogelijke opvolging en gewenst beleid, zal telkens worden onderzocht wat de duurzaamheid van een nagestreefde belegging is, en in welke mate een meer duurzame variant overwogen kan worden zonder afbreuk te doen aan de doelstellingen van de portefeuille.

IFF Pensioenfonds voert zelf geen beleggingen uit, maar delegeert het naar meerdere gespecialiseerde vermogensbeheerders. De normen en criteria die het pensioenfonds stelt op het gebied van ethisch

beleggen, gelden voor deze vermogensbeheerders en het pensioenfonds verwacht van de vermogensbeheerders dat zij zich verantwoorden over het gevoerde ethische beleid. Ook zal het pensioenfonds zelf transparant verantwoording afleggen aan de betrokkenen bij het beleggingsbeleid. Met deze insteek is ook gekozen voor de aandelenfondsen van Northern Trust met uitgebreide ESG-screening. Deze screening wordt ieder kwartaal binnen de BAC en het bestuur besproken. Daarnaast past Robeco binnen het bedrijfsobligatiefonds een uitgebreid ESG-beleid toe welke systematisch is geïntegreerd in het beleggingsproces. Hierdoor maken bedrijven met een hoge ESG-score eerder kans om in de portefeuille te worden opgenomen dan ondernemingen met een lage ESG-score, zoals problemen op het gebied van corporate governance of bedrijven met een grote kans op rechtszaken of een hoog regelgevingsrisico. Ook binnen de fondsen van M&G wordt een integraal ESG-beleid toegepast en worden bedrijven gescreend op ESG-risico (in de onderhandse leningen en ABS fondsen) en wordt actief gewerkt aan verduurzaming van de vastgoedportefeuille (in de twee vastgoedfondsen). Bij elke evaluatie van een vermogensbeheerder wordt ook altijd stilgestaan bij de ontwikkeling op ESG-gebied.

In 2020 zal IFF Pensioenfonds het MVB-beleid verder uitwerken en alternatieve mogelijkheden om ESG te integreren in het beleggingsbeleid onderzoeken.

Actuariële paragraaf

Inleiding

Het Actuarieel Rapport geeft inzicht in (de ontwikkeling van) de financiële positie van het pensioenfonds en overige actuariële informatie over het boekjaar 2019.

Vermogenspositie eind 2019

De vermogenspositie van het pensioenfonds ziet er per eind 2019 als volgt uit.

Beleggingen	432.454	Technische Voorziening	377.970
Liquide middelen	2.274	Overige passiva	292
Vorderingen en overlopende activa	141	Eigen vermogen	56.607
Totaal activa	434.869	Totaal passiva	434.869

Ontwikkeling dekkingsgraad

In 2019 is de dekkingsgraad gedaald van 116,2% naar 115,0%. De wijziging in de dekkingsgraad heeft onderstaande oorzaken:

Dekkingsgraad primo boekjaar	116,2%
Resultaat op premie	-0,1%
Resultaat op uitkeringen	0,4%
Resultaat op toeslagverlening	-1,1%
Resultaat op rente (UFR/RTS)	-16,6%
Resultaat op overrendement	18,4%
Overige mutaties	-2,2%
Dekkingsgraad ultimo boekjaar	115,0%

De dekkingsgraad is vastgesteld op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2019.

Solvabiliteit

Ultimo 2019 bedragen de eigen vermogen vereisten:

Minimaal vereist eigen vermogen	104,1%
Vereist eigen vermogen (strategische mix)	115,3%

Jaareinde 2019 is de beleidsdekkingsgraad vastgesteld op 114,4% en het wettelijke vereiste niveau is vastgesteld op 115,3%. Hiermee is de reservepositie -0,9%. In verband met de negatieve reservepositie is het fonds per 31 december 2019 in reservetekort gekomen. Het fonds heeft binnen drie maanden een herstelplan ingediend bij DNB.

Arbeidsongeschiktheid

Het reglement van het fonds voorziet niet in premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor de zieke deelnemers hoeft derhalve geen additionele voorziening aangehouden te worden. De vennootschap heeft een verzekering afgesloten die voorziet in verdere pensioenopbouw bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid.

Premie 2019

De feitelijk ontvangen premie, de zuiver kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie in 2019 zijn hieronder weergegeven.

	Pensioenregeling
Feitelijk ontvangen premie	EUR 11.690 duizend
Zuiver kostendeekkende premie	EUR 11.756 duizend
Gedempte kostendeekkende premie	EUR 11.493 duizend

De feitelijk ontvangen pensioenpremie bedroeg in het boekjaar EUR 11.690 duizend. Onderdeel van deze premie is een extra bijdrage van de werkgever van EUR 2.387 duizend. Deze extra bijdrage was nodig om de premie op het kostendeekkende niveau te brengen.

De feitelijke premie is in het boekjaar 2019 lager dan de zuiver kostendeekkende premie. De feitelijke premie in het boekjaar 2019 is hoger dan de gedempte kostendeekkende premie.

Actuariële analyse

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten opgenomen:

Premieresultaat

Premiebijdrage werkgever	9.793
Premiebijdrage werknemers	1.897
Pensioenopbouw in het jaar	<u>-10.395</u>
Totaal premieresultaat	1.295

Interestresultaat

Beleggingsresultaat	58.548
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	754
Wijziging marktrente	<u>-53.501</u>
Totaal interestresultaat	5.801

Overig resultaat

Resultaat op waardeoverdrachten	-34
Resultaat kosten vrijval	264
Resultaat op uitkeringen	-36
Resultaat op sterfte	289
Resultaat op toeslagverlening	-2.998
Resultaat op andere oorzaken	<u>109</u>
Totaal overig resultaat	-2.406

Totaal saldo van baten en lasten	4.690
---	--------------

Beleid ten aanzien van toeslagverlening/indexatie

Conform het reglement worden de opgebouwde pensioenaanspraken van zowel de actieve als de inactieve deelnemers jaarlijks voorzien van toeslagverlening. De toeslagverlening in enig jaar is voorwaardelijk en afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen bestemmingsreserve gevormd en wordt geen premie betaald.

Het pensioenfonds heeft zijn toeslagbeleid vormgegeven op basis van de principes van toekomstig bestendig indexeren, zoals die zijn vastgelegd in de Pensioenwet. Hierbij gelden de volgende voorschriften zoals vastgelegd in de ABTN:

- Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% (de toeslagdrempel), wordt geen toeslag verleend.
- Toeslagen worden toegekend voor zover deze naar verwachting in de toekomst kunnen worden nagekomen. De bovengrens waarbij volledige toeslag verleend kan worden, is bepaald als de toeslagdrempel vermeerderd met de waarde van de toekomstige toeslagen op basis van een verwacht rendement van 7%. Daarbij wordt uitgegaan van de door DNB gepubliceerde inflatiecurve. Hierin wordt in vijf jaar toegegroeid naar een prijsinflatie van 2,0%.
- Indien de beleidsdekkingsgraad zich tussen de toeslagdrempel en de bovengrens bevindt, wordt naar rato toeslag toegekend.

Op basis van de financiële positie van het fonds per 30 september 2019 heeft het bestuur besloten om de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen per 1 januari 2019 met 0,93% te verhogen.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het Vereist Eigen Vermogen is een opslag die zodanig dient te worden vastgesteld dat met een zekerheid van 97,5% de dekkingsgraad van het pensioenfonds over één jaar ten minste 100% bedraagt. Het Vereist Eigen Vermogen is berekend volgens het standaardmodel, zoals beschreven in de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling van 19 december 2006.

Het vereist eigen vermogen op basis van deze toets bedraagt ultimo 2019 EUR 57.702 duizend. Het aanwezige eigen vermogen van het pensioenfonds ultimo 2019 bedraagt EUR 56.607 duizend. Dit betekent dat het pensioenfonds ultimo 2019 een tekort heeft van EUR 1.095 duizend.

Hilversum, 19 juni 2020

Kees Wisse	voorzitter
Frenz van der Aa	secretaris
Hanneke Niekus - van Waveren	penningmeester
Geert Aarts	bestuurslid
Jan Ambergen	bestuurslid
Ilse Brundel	bestuurslid

2. Verslag Visitatiecommissie

Inleiding

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds IFF (Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie, na advies van het verantwoordingsorgaan (VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds. De visitatiecommissie (VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfonds naleeft.

De VC is tenminste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag. Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de begin 2020 beschikbare informatie over het kalenderjaar 2019.

Oordeel/bevindingen

Samenvattend oordeel

De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds evenals het voorgaande jaar heeft voldaan aan een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Er is sprake van een effectief en slagvaardig optreden van het bestuur en een beheerste en integere bedrijfsvoering. Gedurende 2019 heeft het Fonds veel aandacht besteed aan de opzet, inrichting en implementatie van sleutelfunctionarissen ingevolge de IORP II wet- en regelgeving. Daarnaast heeft het Fonds een ALM-studie uitgevoerd en is het integraal risicomanagement verder ingericht.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC adequaat. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen is toereikend. De VC beveelt het Fonds nog wel aan om expliciet de onderwerpen, waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, in het bestuursverslag toe te lichten. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2019 niet tot haar mandaat heeft behoord.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiktheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

De gerapporteerde uitzonderingen zien toe op het hoofdthema Zorgvuldig benoemen (code 33 en 35). Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

De VC is van mening dat het bestuur op een zorgvuldige wijze invulling geeft aan het proces van opvolging van eerdere aanbevelingen van de VC. De aanbevelingen en de wijze van opvolging zijn besproken met het VO. Dit geldt tevens voor aanbevelingen van certificerend actuaire, accountant, sleutelfunctiehouders en VO. De VC stelt nog wel voor het proces van periodieke rapportage door sleutelfunctiehouders aan het bestuur verder in te richten.

b. Algemene gang van zaken

De VC is positief over de algemene gang van zaken binnen het Fonds. De ontwikkelingen in de wet- en regelgeving worden goed gevolgd en waar nodig worden bij belangrijke ontwikkelingen speciale themabijeenkomsten belegd. De financiële positie wordt gevolgd en doordat sprake is van een reservetekort is een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. Naar verwachting van het bestuur is ondanks de lage rente herstel binnen de wettelijke termijn mogelijk, maar afhankelijk van de economische ontwikkelingen. Het bestuur volgt de ontwikkelingen nauwgezet waarbij de VC een aanbeveling geeft om daarbij gebruik te maken van scenarioanalyses. De risicohouding is niet gewijzigd en is in lijn met de uitkomsten van het onder de deelnemers uitgevoerde risicobereidheidsonderzoek. De toekomstbestendigheid van het Fonds wordt periodiek onderzocht waarbij wederom is geconcludeerd dat de huidige uitvoeringsvorm voldoet. De resultaten van de in 2019 uitgevoerde haalbaarheidstoets vallen binnen de bij de aanvangshaalbaarheidstoets vastgestelde criteria.

c. Governance

Binnen het Fonds is sprake van een adequate governancestructuur. De aanpassingen in verband met IORP II worden op een goede wijze ingevuld. Het Fonds is nog doende de implementatie van de taken van

sleutelfunctionarissen volledig uit te rollen. De commissiestructuur draagt zorg voor een inhoudelijk goede advisering en monitoring. Het bestuur neemt evenwichtige belangenafweging in haar besluitvorming duidelijk mee. Het Fonds heeft voldoende maatregelen genomen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Met betrekking tot het uitbestedingsbeleid is sprake van een bestendige gedragslijn die voldoet aan de (wettelijke) normen. Er is ook sprake van een periodieke evaluatie. De VC doet daarbij nog de aanbeveling om de risico's van bestaande uitbestedingscontracten te actualiseren. De documentatie van het Fonds is op orde. Het VO heeft een positief-kritische opstelling waarbij adviezen van het VO door het bestuur worden opgepakt.

d. Geschiktheid

De geschiktheid van de leden van de Fondsorganen is van een goed niveau. Het Fonds beschikt over een geschiktheidsplan en een deskundigheidsmatrix met een daarbij behorend opleidingsplan. Permanente educatie wordt onder meer ingevuld door het houden van speciale themabijeenkomsten waarin specifieke onderwerpen worden behandeld. Bestuurs- en VO-leden hebben voldoende tijd om hun taken en verantwoordelijkheden goed uit te kunnen voeren. Tegelijkertijd ervaren zij wel een toegenomen werkdruk door nieuwe taken. Door het werken met aspirant-bestuurders wordt de werkdruk gespreid en gestuurd op continue bemensing van fondsorganen. Diversiteit heeft de aandacht van het bestuur bij de invulling van vacatures in de fondsorganen, waarbij met name het aantrekken van jongeren een uitdaging blijft. Het bestuur voert een periodieke zelfevaluatie uit, waarbij het afgelopen jaar een externe facilitator betrokken was. De VC doet nog wel enkele aanbevelingen met betrekking tot de fondsdocumentatie.

e. Beleggingen

De VC deelt de mening van het Fonds dat het beschikt over een consistente afstemming van missie, visie, risicohouding, beleggingsstrategie en concreet beleggingsplan waarbij het vaststellen van de strategie een actief bestuurlijk proces is met gedegen onderzoek als grondslag. Wat betreft de organisatiestructuur geeft de VC de aanbeveling om de door de beleggingsadviescommissie beheerste financiële risico's ook binnen de scope van de tweedelijns controle door de sleutelfunctiehouder risicobeheer te brengen. Het Fonds gaat adequaat om met Maatschappelijk Verantwoord Beleggen, waarbij verantwoording over behaalde resultaten in het jaarverslag de aandacht vraagt. De VC heeft kunnen vaststellen dat de uitvoering van het beleggingsproces, de uitbesteding daarvan en de monitoring daarop adequaat wordt ingevuld. De VC adviseert nog om een zichtbare en tijdige opvolging van de aanbevelingen van de accountant en certificerend actuaris in te bedden in het jaarwerkproces.

f. Risico's

Het Fonds heeft de risicomanagementcommissie, met als voorzitter de waarnemend sleutelfunctiehouder risicobeheer geïnstitueerd. Het Fonds beschikt over een integraal risicomanagementplan met daarin de kans, impact, beheersmaatregelen en risicohouding voor alle geïdentificeerde financiële en niet-financiële risico's. De financiële risico's en niet-financiële risico's van vermogensbeheerders worden bewaakt door de beleggingsadviescommissie en de overige niet-financiële risico's door de risicomanagementcommissie. De VC beveelt het bestuur aan om de scope van de sleutelfunctiehouder risicobeheer uit te breiden zodat de tweedelijns controle ook financiële risico's omvat. Er is sprake van een voldoende niveau van beheersing van de uitbestedingsrisico's en systematische analyse van het integriteitsrisico. Ten aanzien van de ICT-risico's onderneemt het Fonds de nodige acties om de maatregelen ter beheersing van het ICT-risico adequaat te kunnen monitoren.

g. Communicatie

De VC deelt de mening van het Fonds dat het een adequaat communicatiebeleid voert dat het pensioenbewustzijn van belanghebbenden bevordert en de dialoog stimuleert. Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan met een jaarlijks werkplan. Het beleidsplan zal eind 2020 weer worden

geactualiseerd op basis van een te houden deelnemersonderzoek. Het Fonds zoekt op verschillende wijzen actief het contact met de achterban op. Aan de wettelijke eisen van informatieverstrekking wordt voldaan. De VC geeft het Fonds in overweging om een deelnemerspanel in te zetten ter beoordeling van de begrijpelijkheid van de communicatie-uitingen. Op de website wordt de voorgeschreven informatie voldoende ontsloten, waarbij de VC nog enkele ideeën aanreikt om deze informatie actueel en toegankelijk te houden.

De visitatiecommissie (VCHolland)

Mariëtte Simons

Frank Rijksen

Herma Polee (voorzitter)

Reactie bestuur op verslag VC

Het bestuur heeft kennisgenomen van het rapport van de visitatiecommissie. Het bestuur herkent en erkent de verschillende aanbevelingen en mogelijkheden tot verdere verbetering, zoals weergegeven in het rapport. Ook dit jaar zullen wij als bestuur opvolging geven aan de verschillende aanbevelingen. Het bestuur spreekt haar waardering uit voor de tijd en aandacht die door eenieder aan de visitatie is besteed, en de positieve sfeer waarin het gehele visitatietraject is verlopen.

3. Verslag Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) bestaat uit drie leden en vertegenwoordigt evenredig de gepensioneerden, de werknemers en de werkgever. In het kader van de Pensioenwet legt het bestuur verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid, de uitvoering daarvan en de naleving van de principes van goed pensioenfondsbestuur. Daarnaast wordt het verantwoordingsorgaan door het bestuur om advies gevraagd over een aantal concrete onderwerpen, zoals het beloningsbeleid, het intern toezicht, de klachten- en geschillenprocedure, het communicatie- en voorlichtingsbeleid en de uitvoeringsovereenkomst.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het VO heeft in 2019 Maatschappelijk verantwoord beleggen als speerpunt opgepakt. Gedurende het jaar is kennis verworven over dit onderwerp en is hiervoor aandacht gevraagd van zowel het bestuur als de BAC. Ook is aan de VC gevraagd om dit onderwerp tijdens de visitatie over 2019 mee te nemen als aandachtspunt.

Advies

Communicatiebeleid

In 2018 is door de communicatiecommissie een nieuw communicatiebeleid opgesteld voor de periode 2018-2020. Het VO heeft erop aangedrongen een standpunt ten aanzien van digitalisering op te nemen in het beleid. Het VO heeft eind december 2018 de adviesaanvraag ontvangen en in de voorbereiding op haar advies de resultaten van de in 2017 uitgevoerde effectiviteitsmeeting meegenomen. Er is aandacht gevraagd voor verdere digitale ontwikkeling, de financiële bandbreedte en de samenwerking met de sponsor op dit gebied. In 2019 heeft het VO een positief advies gegeven.

Beloningsbeleid

Het VO heeft eind december 2018 een adviesaanvraag ontvangen met betrekking tot het beloningsbeleid. In januari 2019 heeft het VO hierover positief geadviseerd.

Competentievisie VO en zelfevaluatie

De door het VO vastgestelde competentievisie is toegevoegd aan het functieprofiel voor VO leden. In 2019 heeft een zelfevaluatie van VO als collectief plaatsgevonden. De uitkomst hiervan wordt meegenomen in het opleidingsplan.

Deelname kennisessies Pensioenfederatie

In 2019 heeft het voltallige VO deelgenomen aan themamiddagen voor verantwoordingsorganen van de Pensioenfederatie. Hierbij zijn onder andere de volgende thema's aan de orde gekomen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Financieel crisisplan
- Jaarplanning VO
- Diversiteit
- Adviesrol VO
- Oordeelsvorming

Het bijwonen van deze themabijeenkomst helpt het VO om concrete invulling te geven aan haar taken.

Oordeel

Het VO heeft ter bepaling van haar oordeel kennisgenomen van het concept jaarverslag, het visitatierapport en de notulen van (dagelijks)bestuursvergaderingen. Het VO is een aantal maal bijgepraat over specifieke onderwerpen door het dagelijks bestuur (DB). Een veel besproken onderwerp was de implementatie van de IORP II-norm. Daarnaast is aan een aantal vergaderingen van het bestuur deelgenomen. Verder is er twee keer overleg geweest met de communicatiecommissie en een afvaardiging van het VO heeft een vergadering van de BAC bijgewoond. Tevens heeft het VO deelgenomen aan de bestuursdag. Het VO is van oordeel dat het bestuur en de commissies in 2019 op prudente wijze zorg hebben gedragen voor de uitvoering van de pensioenregeling. De beleidsvorming geeft blijk van een goede afweging van de belangen van alle betrokkenen. Met name de wijze waarop het bestuur heeft gewerkt aan de implementie van de IORP II-norm geeft het vertrouwen dat het bestuur haar prudente werkwijze in 2020 zal voortzetten met de juiste afweging van belangen.

Tilburg, mei 2020

VO lid	Functie
R.A.H. Munting	Voorzitter (namens werknemers)
A.M.S. Dekeling	Secretaris (namens werkgever)
G.P. van Es	Lid (namens gepensioneerden)

4. Jaarrekening

Balans per 31 december (na resultaatbestemming)

(bedragen in duizenden euro's)

	2019	2018
Activa		
Beleggingen		
• Vastgoed (1)	58.527	45.164
• Aandelen (2)	66.642	53.827
• Vastrentende waarden (3)	213.055	160.319
• Beleggingen ter afdekking renterisico (4)	94.230	111.589
Totaal beleggingen	432.454	370.899
Vorderingen en overlopende activa pensioenen (5)	89	1.138
Vorderingen en overlopende activa beleggingen (6)	52	58
Overige activa		
• Liquide middelen (7)	2.274	1.255
Totaal activa	434.869	373.350
Passiva		
Stichtingskapitaal en reserves (8)		
• Overige reserves	56.607	51.917
Technische voorzieningen (9)		
• Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	377.970	321.146
Schulden en overlopende passiva pensioenen (10)	291	277
Schulden en overlopende passiva beleggingen (11)	1	10
Totaal passiva	434.869	373.350

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 48 tot en met 54.

Rekening van baten en lasten

(bedragen in duizenden euro's)

	2019	2018
Baten en lasten pensioenactiviteiten		
Premies (12)	11.690	10.556
Waardeoverdrachten, per saldo (13)	174	-29
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
• <i>Pensioenopbouw (14)</i>	-10.196	-9.076
• <i>Toeslagverlening (15)</i>	-2.998	-3.811
• <i>Rentetoevoeging (16)</i>	754	797
• <i>Wijziging rekenrente (17)</i>	-53.501	-13.822
• <i>Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (18)</i>	8.930	8.837
• <i>Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo (19)</i>	-208	46
• <i>Wijziging actuariële grondslagen (20)</i>	-	3.917
• <i>Overige mutaties, per saldo (21)</i>	395	300
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen risico pensioenfonds	-56.824	-12.812
Pensioenuitkeringen (22)	-8.698	-8.538
Herverzekeringen (23)	-199	29
Overige baten en lasten pensioenactiviteiten, per saldo (24)	-1	-
Totaal baten en lasten pensioenactiviteiten	-53.858	-10.794
Baten en lasten beleggingsactiviteiten		
Directe beleggingsopbrengsten (25)	2.433	5.120
Indirecte beleggingsopbrengsten (25)	56.660	-1.187
Kosten van vermogensbeheer (25)	-545	-575
Totaal baten en lasten beleggingsactiviteiten	58.548	3.358
Resultaat	4.690	-7.436

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 64 tot en met 71.

Kasstroomoverzicht

(bedragen in duizenden euro's)

	2019	2018
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	12.468	9.780
Ontvangen waardeoverdrachten	294	266
Ontvangen uitkeringen herverzekering	271	-
Betaalde pensioenuitkeringen	-8.684	-8.533
Betaalde waardeoverdrachten	-120	-295
Betaalde premies herverzekering	-199	-330
Overige mutaties uit pensioenactiviteiten	-1	-
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	4.029	888
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen beleggingen	52.367	19.858
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	1.901	4.755
Aankopen beleggingen	-72.215	-29.515
Mutatie banktegoeden beleggingen	15.106	5.474
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-169	-285
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-3.010	287
Mutatie liquide middelen	1.019	1.175
Liquide middelen begin van het jaar	1.255	80
Liquide middelen eind van het jaar	2.274	1.255
Mutatie liquide middelen	1.019	1.175

Toelichting algemeen

Activiteiten

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds, statutair gevestigd in Hilversum en kantoorhoudend aan de Liebergerweg 72-76 in Hilversum. Het pensioenfonds is verantwoordelijk voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden in overeenstemming met wet- en regelgeving. Ingevolge artikel 3 van de statuten heeft het pensioenfonds ten doel het treffen van de pensioenvoorzieningen ter zake van ouderdom en overlijden voor degenen die als deelnemer zijn aangemeld, in overeenstemming met de reglementen in de ruimste zin genomen. Het pensioenfonds is als ondernemingspensioenfonds ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41192479.

Pensioenregeling

Ouderdomspensioen

Het ouderdomspensioen is een toegezegd-pensioenregeling op basis van geïndexeerd middelloon. De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar. De deelnemers kunnen binnen bepaalde grenzen kiezen wanneer zij met pensioen gaan, en wel op zijn vroegst vanaf de leeftijd van 55 jaar, maar niet later dan vijf jaar na het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd. Verder kan de hoogte van het pensioen worden gevarieerd, waarbij de hoogste uitkering niet meer dan 33% hoger is dan de laagste uitkering. Op pensioendatum kan een gedeelte van het opgebouwde ouderdomspensioen worden geruild voor partnerpensioen en/of wezenpensioen. Het partnerpensioen bedraagt maximaal 70% van het verlaagde ouderdomspensioen. De opbouw van ouderdomspensioen bedraagt per jaar van deelneming 1,875% van de pensioengrondslag van het betreffende jaar. De pensioengrondslag is gelijk aan het pensioensalaris verminderd met de franchise. Het pensioensalaris is gelijk aan 13 maal de vastgestelde maandverdiens te vermeerderd met vakantietoeslag. Het pensioensalaris is per 1 januari 2019 gemaximeerd op een bedrag van EUR 63.523. Daarvoor bedroeg het pensioensalaris maximaal EUR 62.118. Dit maximum kan jaarlijks worden aangepast overeenkomstig de cao.

Bij arbeidsongeschiktheid in de zin van de WIA van tenminste 35% wordt de pensioenopbouw voor rekening van de werkgever geheel of gedeeltelijk voortgezet. Bij arbeidsongeschiktheid van 80% of meer wordt de pensioenopbouw volledig voortgezet. De (voor de deelnemer) premievrije voortzetting van de pensioenopbouw is gemaximeerd op het bedrag dat wordt betaald door de werkgever. De voortzetting van de opbouw eindigt zodra en voor zover de deelnemer niet langer (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt is, de AOW-uitkering ingaat of de tussen de werkgever en het pensioenfonds gesloten uitvoeringsovereenkomst wordt beëindigd, maar uiterlijk op de pensioendatum.

Partnerpensioen

De deelnemers bouwen naast ouderdomspensioen tevens partnerpensioen op, gelijk aan 70% van het ouderdomspensioen. In geval van overlijden van de deelnemer voor de reguliere pensioendatum wordt het ouderdomspensioen vastgesteld in de veronderstelling dat de deelnemer tot de reguliere pensioendatum zou hebben deelgenomen met de laatstelijk geldende pensioengrondslag.

In de periode 1 januari 2003 tot 1 juli 2015 werd geen partnerpensioen opgebouwd, maar was het partnerpensioen uitsluitend verzekerd op risicobasis.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt per gerechtigd kind 14% van het bereikbare ouderdomspensioen. Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot het bereiken van de leeftijd van 18 jaar of de leeftijd van 27 jaar indien een studie wordt gevolgd.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds heeft een voorwaardelijk toeslagbeleid, gebaseerd op de ambitie de pensioenen waardevast te houden. De daarbij gehanteerde maatstaf is om over een reeks van jaren de opgebouwde pensioenen van de actieve en premievrije deelnemers alsmede de reeds ingegane pensioenen te verhogen met gemiddeld 80% van de relatieve stijging van het prijsindexcijfer.

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre de pensioenrechten en de ingegane pensioenen worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen bestemmingsreserve gevormd, maar deze wordt gefinancierd vanuit de algemene reserve. De toeslagverlening is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds en vindt alleen plaats voor zover deze toekomstbestendig is, dat wil zeggen dat de toeslag naar verwachting ook in de toekomst kan worden toegekend.

Bij de besluitvorming wordt uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% wordt geen toeslag toegekend. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en een nader te bepalen bovengrens wordt toeslagverlening naar rato toegepast. Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens vindt volledige toeslagverlening plaats en wordt eventueel inhaaltoeslag toegekend. De bovengrens wordt jaarlijks zodanig vastgesteld dat aan de eis van toekomstbestendigheid van de toeslagverlening wordt voldaan.

Financiering en premie

De werkgeverspremie in 2019 is gebaseerd op een doorsneepremie van 14,0% (2018: 14,0%) van het pensioensalaris (13 maal de vastgestelde maandverdiens te vermeerderd met vakantietoeslag). Het pensioensalaris bedraagt maximaal EUR 63.523 (2018: EUR 62.118).

Daarnaast betalen de actieve deelnemers een werknemerspremie gelijk aan 7,0% (2018: 7,0%) van de pensioengrondslag (maximale pensioensalaris verminderd met de franchise). Deelnemers die op 31 december 2002 in dienst van de werkgever waren betaalden tot 1 juli 2015 geen premie. De premie voor deze groep wordt met jaarlijks gelijke stappen verhoogd tot 3,5%. Vanaf 1 juli 2019 betalen deze deelnemers een premie gelijk aan 2,5% van de pensioengrondslag. Vanaf 1 juli 2018 bedroeg de premie 2,0%.

Bij arbeidsongeschiktheid in de zin van de WIA van tenminste 35% wordt de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet en verleent de werkgever de (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers vrijstelling van betaling van de werknemerspremie en neemt de werkgever de volledige premie voor zijn rekening.

De totale premie is minimaal gelijk aan de gedempt kostendeekkende premie op basis van de driejaarsgemiddelde rentetermijnstructuur DNB. Overeengekomen is dat de werkgever altijd minimaal de kostendeekkende premie voldoet.

De werkgever heeft geen bijstortingsverplichting in de situatie van een dekkingstekort (beleidsdekkingsgraad is lager dan de dekkingsgraad die overeenkomt met het minimaal vereist eigen

vermogen in de zin van artikel 131 van de Pensioenwet) of een reservetekort (beleidsdekkingsgraad is lager dan de dekkingsgraad die overeenkomt met het vereist eigen vermogen in de zin van artikel 132 van de Pensioenwet).

Indien het vermogen van het pensioenfonds hoger is dan de premiekortingsgrens, kan het bestuur besluiten premiekorting te verlenen. Voorwaarden zijn dat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de dekkingsgraad die overeenkomt met het vereist eigen vermogen en alle voorwaardelijke toeslagen met betrekking tot de voorgaande 10 jaar zijn toegekend. De korting kan in enig jaar niet hoger zijn dan het totaal van de door de werkgever en de deelnemers verschuldigde premie over dat jaar.

Herverzekering

Het pensioenfonds heeft een herverzekeringsovereenkomst afgesloten ter dekking van het overlijdensrisico. Het overlijdensrisico is verzekerd op basis van risicokapitalen. De verzekeraar keert in voorkomende gevallen het risicokapitaal uit aan het pensioenfonds.

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds (RJ 610).

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling, dat wil zeggen de veronderstelling dat de continuïteit gewaarborgd is en de activiteiten in de afzienbare toekomst zullen worden voortgezet.

Deze jaarrekening heeft betrekking op het verslagjaar 2019, dat is geëindigd op 31 december 2019.

De bedragen in de jaarrekening luiden in euro's.

Schattingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is het maken van schattingen en veronderstellingen noodzakelijk. De schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de toepassing van grondslagen en de waardering van activa en verplichtingen. De schattingen en daaraan ten grondslag liggende veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. Vooral de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en (in mindere mate) de waardering van de beleggingen zijn gebaseerd op schattingen en veronderstellingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Ten behoeve van de oordeelsvorming en het maken van schattingen wordt gebruikgemaakt van externe deskundigen. De aard van oordelen en schattingen en de onderliggende veronderstellingen is, voor zover noodzakelijk geacht voor het vereiste inzicht in het vermogen, vermeld in de toelichting bij de jaarrekening. Herzieningen van schattingen worden verwerkt in de periode waarin de schatting wordt herzien. Een herziening van een schatting heeft dikwijls ook gevolgen voor waardering en resultaatbepaling in toekomstige perioden.

Verwerking

De belangrijkste activa en verplichtingen van het pensioenfonds zijn respectievelijk de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. De beleggingen bestaan volledig uit financiële activa en derivaten.

Deze worden in de balans opgenomen respectievelijk van de balans verwijderd op transactiedatum (datum van koop of verkoop). Dit is het moment waarop de toekomstige economische voordelen en de risico's verbonden aan het financiële instrument worden overgedragen. Pensioenverplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment van toekenning of overdracht van de pensioenrechten. Zij worden van de balans verwijderd op het moment van uitkering of overdracht van de pensioenrechten.

Saldering

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Presentatie beleggingen en beleggingsopbrengsten

De beleggingen bestaan nagenoeg volledig uit participaties in beleggingsfondsen. De participaties in beleggingsfondsen worden in de balans gerubriceerd naar de aard van de onderliggende beleggingen. Waardeveranderingen van participaties in beleggingsfondsen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten. Zij bestaan uit de directe en indirecte opbrengsten van de onderliggende beleggingen en de kosten van vermogensbeheer die ten laste van het beleggingsfonds komen.

Door beleggingsfondsen uitgekeerde dividenden worden gepresenteerd onder directe beleggingsopbrengsten.

Waardering beleggingen

Beleggingen worden op het moment van verkrijging gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, zijnde de marktwaarde, vermeerderd met de transactiekosten. Vervolgens worden de beleggingen gewaardeerd tegen marktwaarde. De marktwaarde is het bedrag waarvoor een actief of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn. De marktwaarde is gebaseerd op actuele marktprijzen, tenzij anders vermeld.

Participaties in (niet-beursgenoteerde) beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de berekende intrinsieke waarde op balansdatum of de meest recent beschikbare intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt vastgesteld op basis van de marktwaarde van de onderliggende activa en verplichtingen.

Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief derivaten. Alle waardeveranderingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als opbrengst beleggingen direct in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de intrinsieke waarde van de participaties in (niet-beursgenoteerde) beleggingsfondsen. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Valutakoersverschillen bij de omrekening van activa en verplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder de post waarop de activa en verplichtingen betrekking hebben.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta's is:

	2019	2018	2017
Zweedse kroon	10,5078	10,1350	9,8315

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vastgoed

Beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties in vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van het onderliggende vastgoed. De marktwaarde van het onderliggende vastgoed is de geschatte waarde bij onderhandse verkoop in verhuurde staat.

De onderliggende vastgoedobjecten worden periodiek getaxeerd door onafhankelijke taxateurs, waarbij elk kwartaal een kwart van de portefeuille wordt getaxeerd, zodat op jaarbasis de gehele portefeuille wordt getaxeerd.

Aandelen

Beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van de onderliggende aandelen. De marktwaarde van onderliggende aandelen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties in obligatiefondsen worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van de onderliggende obligaties. De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde obligaties is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum, verhoogd met de lopende rente. Indien de onderliggende vastrentende waarden niet-beursgenoteerd zijn of indien de koersvorming daarvan niet representatief is, wordt de marktwaarde getaxeerd. De taxatie is gebaseerd op recente marktinformatie.

Beleggingen ter afdekking renterisico

Dit betreft beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties in een beleggingsfonds dat door middel van een portefeuille langlopende hoogwaardige staatsobligaties en renteswaps kasstromen verkrijgt die passen bij de verplichtingenstructuur van een pensioenfonds. Een renteswap is een derivatencontract waarbij wordt overeengekomen om gedurende een vooraf vastgestelde periode rentestromen in dezelfde valuta te ruilen. Bij de meeste renteswaps wordt een variabele rente geruild tegen een vaste rente. De variabele rente is gebaseerd op de geldmarktrente. De vaste rente is meestal gebaseerd op de marktrente van staatsobligaties.

De participaties in dit beleggingsfonds worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van de onderliggende beursgenoteerde staatsobligaties en onderhandse renteswaps.

De marktwaarde van onderliggende staatsobligaties is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum, verhoogd met de lopende rente. Voor onderliggende renteswaps is de waardering gebaseerd op recente marktinformatie (rentecurves), als input voor een gehanteerd gangbaar waarderingsmodel (discounted cash flow model).

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten, waarvan de waarde afhankelijk is van één of meer onderliggende primaire financiële instrumenten. Derivaten bevatten rechten en verplichtingen waardoor

één of meer van de financiële risico's waaraan de onderliggende primaire financiële instrumenten onderhevig zijn tussen partijen worden overgedragen. Derivaten leiden bij het aangaan van de transactie niet of tot een relatief gering vermogensbeslag. Basisvormen van derivaten zijn swaps, forwards, futures en opties. Het onderliggende primaire financiële instrument kan onder meer een valutaproduct, een aandelenproduct of een renteproduct zijn.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. De geamortiseerde kostprijs komt in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen wordt actuariëel berekend en wordt vastgesteld op basis van de nominaal verworven pensioenrechten, voor zover zij onvoorwaardelijk zijn. Dit betekent dat de voorwaardelijke toekomstige toeslagen niet in de voorziening zijn begrepen, maar de op balansdatum toegezegde toeslagen wel hierin wordt opgenomen. De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum.

De voorziening met betrekking tot ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen is de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de tot balansdatum opgebouwde onvoorwaardelijke pensioenrechten.

De belangrijkste actuariële grondslagen en veronderstellingen zijn:

- rekenrente volgens actuele rentetermijnstructuur DNB (ongewijzigd);
- levensverwachting volgens prognosetabels AG 2018 met correctiefactoren gebaseerd op verschil in levensverwachting tussen werkende en totale bevolking (ongewijzigd);
- gehuwdheidsfrequentie actieve en gewezen deelnemers op basis van onbepaalde partner en gehuwdheidsfrequentie gepensioneerden op basis van bepaalde partner (ongewijzigd);
- verschil leeftijd man en vrouw drie jaar (ongewijzigd);
- administratie- en excassokosten 3,0% van de voorziening (ongewijzigd).

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2019 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 0,76% (2018: 1,41%) worden afgeleid. De voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen gehanteerde rentetermijnstructuur DNB betreft voor looptijden tot en met 20 jaar de marktrente op de interbancaire swapmarkt. Voor looptijden langer dan 20 jaar wordt de swapcurve per balansdatum aangepast door de onderliggende éénjaarsforwardrente te extrapoleren naar een lange termijn verwacht renteniveau, de zogenoemde ultimate forward rate (UFR).

De UFR wordt vastgesteld als 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de werkelijke 1-jaar 20-jaarsforwardrentes. In de door DNB gevolgde methodiek beweegt de rente vanaf 21 jaar geleidelijk in de richting van de UFR, doordat de forwardrente wordt gemiddeld met de UFR. De UFR bedraagt ultimo 2019 2,1% (2018: 2,3%).

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, die in het algemeen overeenkomt met de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen voor resultaatbepaling vloeien voort uit de voor de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen gehanteerde waarderingsgrondslagen. Voor een aantal posten worden de grondslagen voor resultaatbepaling hierna (nader) uiteengezet.

Directe beleggingsopbrengsten

Rente en van vermogensbeheerders ontvangen rebates worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarop deze betrekking hebben. Dividend wordt in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van beschikbaarstelling.

Premies

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen worden verwerkt in de periode waarin aan de daarvoor overeengekomen voorwaarden wordt voldaan. Dit is de periode waarin de premiekorting onvoorwaardelijk is geworden.

Waardeoverdrachten

Waardeoverdrachten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen en partnerpensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van de pensioenrechten plaatsvindt.

Toeslagverlening

De toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van toeslagverlening wordt in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarin het bestuursbesluit wordt genomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de toeslagverlening en het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen.

Wijziging rekenrente

Het effect van de verandering van de rekenrente op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen wordt ten gunste van de rekening van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Pensioenrechten waardeoverdrachten

De met waardeoverdrachten samenhangende toevoeging en onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Wijziging actuariële grondslagen

Het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie in de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers bestaat voornamelijk uit inleg van premies, een toevoeging uit hoofde van het rendement op het pensioenkapitaal en onttrekkingen uit hoofde van omzetting van het pensioenkapitaal in pensioenrechten of overdracht aan een andere pensioenuitvoerder. Mutaties worden in de rekening van baten en lasten verwerkt in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitkeringen

Pensioenuitkeringen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Herverzekeringen

Herverzekeringspremies en herverzekeringsuitkeringen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben. Winst aandelen worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin zij bekend worden.

Kosten

Kosten worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarop zij betrekking hebben.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum.

Onder liquide middelen worden verstaan banktegoeden die niet het karakter hebben van beleggingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(bedragen in duizenden euro's)

Activa

1 Vastgoed

	2019	2018
Totaal	58.527	45.164

De portefeuille bestaat volledig uit participaties in niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen, die beleggen in Europees vastgoed.

De samenstelling van de onderliggende portefeuille vastgoed per sector is als volgt:

	2019	2018
Winkels	17.633	19.538
Kantoren	25.405	17.092
Bedrijfsruimten	6.590	5.840
Woningen	916	218
Overig	7.983	2.476
Totaal	58.527	45.164

2 Aandelen

	2019	2018
Totaal	66.642	53.827

De portefeuille bestaat uit participaties in niet-beursgenoteerde aandelenfondsen, die beleggen in beursgenoteerde aandelen.

De onderliggende aandelenportefeuille kan als volgt worden gespecificeerd per sector:

	2019	2018
Financiële instellingen	12.247	10.241
Informatietechnologie	11.997	8.578
Energie	3.303	3.046
Telecommunicatie	6.596	5.698
Consument cyclisch	8.071	5.981
Consument defensief	4.732	3.882
Industrie	5.257	4.342
Basismaterialen	3.150	2.700
Gezondheidszorg	6.956	5.721
Nutsbedrijven	2.057	1.834
Overig	2.276	1.804
Totaal	66.642	53.827

De samenstelling van de totale portefeuille naar regio is als volgt:

	2019	2018
Europa	10.484	6.545
Verenigde Staten en Canada	30.252	26.341
Pacific inclusief Japan	11.606	7.606
Opkomende markten	14.300	13.335
Totaal	66.642	53.827

3 Vastrentende waarden

	2019	2018
Beleggingsfondsen	211.206	143.364
Banktegoeden in rekening-courant	1.849	16.955
Totaal	213.055	160.319

De beleggingsfondsen betreffen participaties in niet-beursgenoteerde fondsen, die beleggen in obligaties en onderhandse leningen:

	2019	2018
Bedrijfsobligaties	58.274	53.356
Asset backed obligaties	30.374	28.704
Onderhandse leningen	122.558	61.304
Totaal	211.206	143.364

De specificatie van de portefeuille vastrentende waarden naar rentetype is als volgt:

	2019	2018
Vaste rente	211.206	143.364
Variabele rente	1.849	16.955
Totaal	213.055	160.319

De resterende looptijd gebaseerd op de contractuele aflossingsdata is als volgt:

	2019	2018
Korter dan 1 jaar	7.292	21.161
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	87.811	44.716
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	83.376	65.369
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	26.453	19.954
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	4.922	5.177
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	1.154	1.849
Langer dan 40 jaar	2.047	2.093
Totaal	213.055	160.319

De kredietwaardigheid van de totale portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

	2019	2018
AAA-rating	1.973	1.731
AA-rating	7.424	7.571
A-rating	17.351	15.146
BBB-rating	28.110	20.187
Lagere rating dan BBB	152.351	67.558
Geen rating	5.846	48.126
Totaal	213.055	160.319

De samenstelling van de totale portefeuille naar regio is als volgt:

	2019	2018
Europa	158.177	110.799
Verenigde Staten	41.799	36.127
Overig	13.079	13.393
Totaal	213.055	160.319

4 Beleggingen ter afdekking renterisico

	2019	2018
Totaal	94.230	111.589

Hieronder zijn opgenomen participaties in een zogenoemd liability driven beleggingsfonds. Dit beleggingsfonds belegt in langlopende Nederlandse en Duitse staatsobligaties en neemt daarnaast posities in renteswaps in. Door middel van deze beleggingen wordt de duration van de portefeuille vastrentende waarden verlengd, waardoor het rentemismatchrisico wordt afgedekt.

Het aandeel van het pensioenfonds in de onderliggende activa en verplichtingen kan als volgt worden samengevat:

	2019	2018
Staatsobligaties	90.593	103.479
Renteswaps activa	35.424	14.048
Renteswaps passiva	-10.021	-6.655
Overig, per saldo	-21.766	717
Totaal intrinsieke waarde	94.230	111.589

Overige activa en verplichtingen betreffen voornamelijk liquide middelen, vorderingen uit hoofde van gestort cash collateral en schulden uit hoofde van ontvangen cash collateral.

De resterende looptijd gebaseerd op de contractuele aflossingsdata van het aandeel in de onderliggende portefeuille staatsobligaties is als volgt:

	2019	2018
Korter dan 10 jaar	37.153	-
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	21.825	24.131
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	31.615	79.348
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	-	-
Langer dan 40 jaar	-	-
Totaal	90.593	103.479

De portefeuille bestaat volledig uit Duitse en Nederlandse staatsobligaties:

	2019	2018
Duitsland (AAA-rating)	45.554	51.904
Nederland (AAA-rating)	45.039	51.575
Totaal	90.593	103.479

Het aandeel van het pensioenfonds in de onderliggende portefeuille renteswaps kan als volgt worden weergegeven:

	Receiver swaps		Payer swaps		Netto positie	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
2019						
Korter dan 1 jaar	-	-	-	-	-	-
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	106.311	-2.951	74.681	1.243	31.630	-1.708
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	47.532	-3.492	2.636	-56	44.896	-3.548
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	20.471	317	31.102	6.130	-10.631	6.447
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	-	-	46.478	6.499	-46.478	6.499
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	12.740	-3.895	30.224	10.571	-17.484	6.676
Langer dan 40 jaar	-	-	26.446	11.037	-26.446	11.037
Totaal	187.054	-10.021	211.567	35.424	-24.513	25.403
2018						
Korter dan 1 jaar	-	-	-	-	-	-
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	160.224	1.654	163.994	-3.479	-3.770	-1.825
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	-	-	63.494	-1.658	-63.494	-1.658
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	99.904	3.158	63.494	229	36.410	3.387
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	41.668	621	16.072	421	25.596	1.042
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	46.033	4.103	14.385	-435	31.648	3.668
Langer dan 40 jaar	30.854	2.904	5.457	-125	25.397	2.779
Totaal	378.683	12.440	326.896	-5.047	51.787	7.393

Receiver swaps zijn renteswaps waarbij een vaste rente wordt ontvangen en een variabele rente wordt betaald. Payer swaps zijn renteswaps waarbij een vaste rente wordt betaald en een variabele rente wordt ontvangen. De renteswaps zijn niet-beursgenoteerde contracten.

Door middel van de receiver swaps wordt het rentemismatchrisico verkleind en door middel van de payer swaps wordt het rentemismatchrisico vergroot. Het effect van de totale portefeuille renteswaps is afdekking van het rentemismatchrisico.

5 Vorderingen en overlopende activa pensioenen

	2019	2018
Werkgever	1	779
Herverzekeraar	88	359
Totaal	89	1.138

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

6 Vorderingen en overlopende activa beleggingen

	2019	2018
Overige vorderingen en overlopende activa	52	58
Totaal	52	58

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

7 Liquide middelen

Liquide middelen worden onderscheiden van banktegoeden die het karakter hebben van beleggingen of direct beschikbaar zijn om te worden belegd. Deze posten zijn begrepen in vastrentende waarden.

	2019	2018
Banktegoeden in rekening-courant	2.274	1.255
Totaal	2.274	1.255

De liquide middelen zijn vrij opeisbaar.

Passiva

8 Stichtingskapitaal en reserves

	2019	2018
Stand begin van het jaar	51.917	59.353
Resultaat	4.690	-7.436
Totaal	56.607	51.917

Het stichtingskapitaal bedraagt (ongewijzigd) EUR 45,38.

De vermogenspositie wordt toegelicht in de risicoparagraaf op pagina 58 tot en met 63.

9 Technische voorzieningen

De voorziening pensioenverplichtingen is als volgt samengesteld per categorie deelnemers:

	Aantal	2019 Bedrag	Aantal	2018 Bedrag
Actieve deelnemers	1.033	148.915	1.027	120.630
Arbeidsongeschikte deelnemers	31	5.275	26	2.655
Gewezen deelnemers	867	74.111	807	61.116
Ingegaan ouderdomspensioen en prepensioen	368	118.380	365	109.225
Ingegaan partnerpensioen	158	20.221	156	18.098
Ingegaan wezenpensioen	6	59	7	68
Totaal pensioenuitkeringen	2.463	366.961	2.388	311.792
Administratiekosten en excassokosten		11.009		9.354
Totaal	2.463	377.970	2.388	321.146

De waarde van de voorziening pensioenverplichtingen naar resterende looptijd is als volgt:

	2019	2018
Korter dan 1 jaar	8.929	8.708
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	35.881	34.518
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	47.630	43.732
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	105.762	91.802
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	90.401	73.884
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	56.186	43.878
Langer dan 40 jaar	33.181	24.624
Totaal	377.970	321.146

De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

	2019	2018
Stand begin van het jaar	321.146	308.334
Pensioenopbouw actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	9.910	8.821
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	286	255
Toeslagverlening	2.998	3.811
Rentetoevoeging	-754	-797
Wijziging rekenrente	53.501	13.822
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-8.666	-8.581
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-264	-256
Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo	208	-46
Wijziging actuariële grondslagen	-	-3.917
Actuariële resultaten	-395	-300
Stand eind van het jaar	377.970	321.146

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2019 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 0,76% (2018: 1,41%) worden afgeleid.

10 Schulden en overlopende passiva pensioenen

	2019	2018
Pensioenuitkeringen	98	84
Belastingen en premies sociale verzekeringen	193	193
Totaal	291	277

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

11 Schulden en overlopende passiva beleggingen

	2019	2018
Overlopende passiva	1	10
Totaal	1	10

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Overige informatie beleggingen

Beleggingsportefeuille

De totale beleggingsportefeuille bedraagt EUR 432.505 duizend (2018: EUR 370.947 duizend) en is als volgt samengesteld:

	2019	2018
Vastgoed	58.527	45.164
Aandelen	66.642	53.827
Vastrentende waarden	213.055	160.319
Beleggingen ter afdekking renterisico	94.230	111.589
Totaal beleggingen	432.454	370.899
Vorderingen	52	58
Schulden	-1	-10
Totaal	432.505	370.947

Marktwaarde beleggingen

De marktwaarde van de beleggingen wordt vastgesteld op basis van directe marktnoteringen, wordt afgeleid van directe marktnoteringen of wordt benaderd door middel van waarderingsmodellen en waarderingstechnieken.

Van directe marktnotering is sprake indien beleggingen worden verhandeld op één of meer actieve openbare markten.

Indien de waardering van beleggingen wordt afgeleid van directe marktnoteringen, worden de beleggingen gewaardeerd op basis van een model, waarbij alle inputvariabelen zijn gebaseerd op marktnoteringen. Tot deze categorie worden ook gerekend participaties in beleggingsfondsen die beleggen in beursgenoteerde aandelen, obligaties en renteswaps.

Indien de marktwaarde van beleggingen wordt vastgesteld door middel van waarderingsmodellen en waarderingstechnieken, worden de inputvariabelen geschat door externe deskundigen in verband met het ontbreken van openbare marktgegevens.

	Directe markt- notering	Afgeleide markt- notering	Waarderings- modellen en -technieken	Totaal
2019				
Vastgoed	-	-	58.527	58.527
Aandelen	-	66.642	-	66.642
Vastrentende waarden	1.849	88.648	122.558	213.055
Beleggingen ter afdekking renterisico	-	94.230	-	94.230
Totaal	1.849	249.520	181.085	432.454
2018				
Vastgoed	-	-	45.164	45.164
Aandelen	-	53.827	-	53.827
Vastrentende waarden	16.955	82.060	61.304	160.319
Beleggingen ter afdekking renterisico	-	111.589	-	111.589
Totaal	16.955	247.476	106.468	370.899

Mutaties beleggingen

De mutaties in de portefeuilles vastgoed, aandelen en vastrentende waarden zijn als volgt:

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Beleggingen ter afdekking renterisico	Totaal
2019					
Balanswaarde begin van het jaar	45.164	53.827	160.319	111.589	370.899
Aankopen	12.586	1.382	58.400	-	72.368
Verkopen	-522	-	-	-51.845	-52.367
Waardeveranderingen	1.299	11.433	9.442	34.486	56.660
Mutatie liquiditeiten			-15.106		-15.106
Balanswaarde eind van het jaar	58.527	66.642	213.055	94.230	432.454
2018					
Balanswaarde begin van het jaar	20.115	59.394	186.747	101.507	367.763
Aankopen	28.486	1.169	-	-	29.655
Verkopen	-1.003	-	-18.855	-	-19.858
Waardeveranderingen	-2.434	-6.736	-2.099	10.082	-1.187
Mutatie liquiditeiten			-5.474		-5.474
Balanswaarde eind van het jaar	45.164	53.827	160.319	111.589	370.899

Er heeft een herrubricering plaatsgevonden van het stock dividend op aandelen welke als aankopen is verwerkt in bovenstaand mutatieoverzicht. De vergelijkende cijfers zijn dienovereenkomstig aangepast.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contracten

Het pensioenfonds heeft een herverzekeringsovereenkomst afgesloten ter dekking van het overlijdensrisico voor de periode tot en met 31 december 2023. De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt ongeveer EUR 796 duizend (2018: ongeveer EUR 288 duizend).

Achterstand in toeslagverlening

De actuariële waarde van de achterstand in toeslagverlening bedraagt totaal EUR 36.890 duizend (2018: EUR 28.550 duizend). De achterstand in toeslagverlening is een voorwaardelijke verplichting.

De opgelopen achterstand ten opzichte van de prijsindex heeft betrekking op de volgende jaren:

Jaar	Prijsindex	Toegekend	Vershil
1 januari 2020	1,73%	0,93%	0,80%
1 januari 2019	1,68%	1,24%	0,44%
1 januari 2018	1,34%	0,70%	0,64%
1 januari 2017	0,36%	0,00%	0,36%
1 januari 2016	0,44%	0,16%	0,28%
1 januari 2015	0,75%	0,33%	0,42%
1 januari 2014	0,90%	0,15%	0,75%
1 januari 2013	1,98%	0,00%	1,98%
1 januari 2012	2,33%	0,00%	2,33%
1 januari 2011	1,38%	0,00%	1,38%

Jaarlijks neemt het bestuur een besluit over de toeslagverlening, inclusief de inhaal van de ontstane achterstand.

Risicobeheer

In het bestuursverslag worden de belangrijke risico's die het pensioenfonds loopt besproken en wordt ingegaan op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beheersen. In deze paragraaf van de jaarrekening worden voornamelijk de financiële risico's beschreven en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico van het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen het aanwezig eigen vermogen en het vereist eigen vermogen. Daarnaast wordt de dekkingsgraad als solvabiliteitsratio gehanteerd. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de nettoactiva en het totaal van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Het vereist eigen vermogen wordt in beginsel berekend op basis van een scenarioanalyse zoals gebruikt in de standaardmethode voor de solvabiliteitstoets van DNB.

Het tekort van het aanwezig eigen vermogen ten opzichte van het vereist eigen vermogen, berekend op basis van de strategische beleggingsportefeuille ultimo verslagjaar, bedraagt EUR 1.095 duizend (2018: surplus EUR 2.769 duizend):

	2019	2018
Vereiste buffers		
• Rentemismatchrisico	7.150	6.482
• Vastgoedrisico en aandelenrisico	29.629	25.246
• Valutarisico	6.351	5.441
• Commodityrisico	-	-
• Kredietrisico	30.272	25.611
• Verzekeringstechnisch risico	14.292	11.847
• Liquiditeitsrisico	-	-
• Concentratierisico	-	-
• Operationeel risico	-	-
• Actief risico	-	-
Totaal	87.694	74.627
Diversificatie van risico's	-29.992	-25.479
Totaal vereist eigen vermogen	57.702	49.148
Aanwezig eigen vermogen	56.607	51.917
Tekort (2018: surplus)	-1.095	2.769

Het vereist eigen vermogen van EUR 57.702 duizend (2018: EUR 49.148 duizend) komt overeen met een nominale dekkingsgraad van 115,3% (2018: 115,3%). De actuele nominale dekkingsgraad bedraagt 115,0% (2018: 116,2%). De nominale dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto activa en de totale pensioenverplichtingen.

De ontwikkeling van de nominale dekkingsgraad kan als volgt worden geanalyseerd:

	2019	2018
Dekkingsgraad begin van het jaar	116,2%	119,2%
Premies	-0,1%	-0,1%
Pensioenuitkeringen	0,4%	0,5%
Toeslagverlening pensioenrechten	-1,1%	-1,3%
Resultaat beleggingen	18,2%	1,1%
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	0,2%	0,3%
Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen	-16,6%	-5,2%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	1,4%
Overig	-2,2%	0,3%
Dekkingsgraad eind van het jaar	115,0%	116,2%

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt EUR 15.622 duizend (2018: EUR 13.472 duizend). Dit komt overeen met een nominale dekkingsgraad van 104,1% (2018: 104,2%).

De beleidsdekkingsgraad bedraagt 114,4% (2018: 119,5%). De beleidsdekkingsgraad is de (voortschrijdend) gemiddelde nominale dekkingsgraad van de laatste 12 maanden.

De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor:

- de toetsing aan het (strategisch) vereist eigen vermogen;
- het toepassen van eventuele kortingen;
- het indexeringsbeleid.

Op basis van de toetsing van de beleidsdekkingsgraad aan de met het (strategisch) vereist vermogen overeenkomende dekkingsgraad wordt vastgesteld of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert en een herstelplan moet indienen bij DNB. Het herstelplan wordt jaarlijks geactualiseerd.

Het fonds is per 31 december 2019 in reservetekort gekomen. Het fonds heeft binnen drie maanden een herstelplan ingediend bij DNB.

Het solvabiliteitsrisico wordt hierna toegelicht aan de hand van de in de solvabiliteitstoets van DNB onderkende risico's. Met uitzondering van het operationele risico, worden deze risico's aangemerkt als financiële risico's.

Rentemismatchrisico

Rentemismatchrisico is het verschil in rentegevoeligheid tussen de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. Het rentemismatchrisico wordt afgedekt door de belegging in een zogenaamd liability driven beleggingsfonds. Dit beleggingsfonds belegt in langlopende staatsobligaties en neemt daarnaast posities in renteswaps in. Een daling van de marktrente leidt tot een stijging van de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen, die voor het grootste deel wordt gecompenseerd door een waarde stijging van de belegging in het liability driven beleggingsfonds (ceteris paribus). Door afdekking van het rentemismatchrisico is de vermogenspositie van het pensioenfonds minder gevoelig voor de ontwikkeling van de marktrente.

De effectiviteit van de afdekking bedraagt ultimo 2019 ongeveer 64% (2018: ongeveer 76%). Hierbij moet worden opgemerkt dat de toepassing van de UFR-methodiek voor de discontering van de

pensioenverplichtingen een positief effect heeft op dit percentage. Op basis van de marktrente bedraagt de effectiviteit van de afdekking ultimo 2019 ongeveer 49% (2018: ongeveer 63%), binnen de gestelde bandbreedte van 45% tot 55%.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten aan de hand van de modified duration. Dit is de met de contante waarde van rente en aflossing gewogen gemiddelde looptijd in jaren. De duration mismatch is het verschil tussen de duration van de pensioenverplichtingen en de naar omvang (ten opzichte van de pensioenverplichtingen) gewogen duration van de vastrentende waarden en het liability driven beleggingsfonds. De modified duration van de portefeuille vastrentende waarden en het liability driven beleggingsfonds tezamen, de voorziening pensioenverplichtingen en de duration mismatch zijn als volgt:

	2019	2018
Vastrentende waarden en beleggingen ter afdekking renterisico	16,7%	18,0%
Gewogen ten opzichte van voorziening pensioenverplichtingen	14,6%	14,2%
Voorziening pensioenverplichtingen	20,5%	19,4%
Mismatch	5,9%	5,2%

Een daling of stijging van de nominale marktrente met 1,0 procentpunt resulteert als gevolg van grote effectiviteit van de renteafdekking op basis van de rentetermijnstructuur DNB slechts in een geringe verandering van de nominale dekkingsgraad.

Vastgoedrisico en aandelenrisico

Vastgoedrisico is het risico dat de waarde van vastgoed en vastgoedaandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastgoed. De portefeuille vastgoed maakt ongeveer 14% (2018: ongeveer 12%) uit van de totale beleggingen.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van niet-beursgenoteerd vastgoed van 15%. Een hiermee overeenkomende waardedaling van de totale vastgoedbeleggingen resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunt (2018: ongeveer 2 procentpunt). Een hiermee overeenkomende waardestijging van deze beleggingen daarentegen resulteert in een verbetering van de dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunt (2018: ongeveer 2 procentpunt).

Aandelenrisico is het risico dat de waarde van aandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost aandelen. De aandelenportefeuille maakt ongeveer 15% (2018: ongeveer 15%) uit van de totale beleggingsportefeuille.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten van 30% en beursgenoteerde aandelen opkomende markten van 40%. Een hiermee overeenkomende waardedaling van de totale portefeuille aandelen resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 6 procentpunten (2018: ongeveer 5 procentpunten). Een hiermee overeenkomende waardestijging van de aandelenportefeuille resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 6 procentpunten (2018: ongeveer 5 procentpunten).

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen.

Van de beleggingen luidt omgerekend EUR 24.955 duizend (2018: EUR 22.506 duizend) in een andere valuta dan de euro.

De valutapositie (uitgedrukt in euro's) kan als volgt worden geanalyseerd:

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal	Valuta- afdekking	Netto positie
2019						
Zweedse kroon	4.567	-	-	4.567	-	4.567
Overige valuta's	1.877	18.511	-	20.388	-	20.388
Totaal	6.444	18.511	-	24.955	-	24.955
2018						
Zweedse kroon	3.329	-	-	3.329	-	3.329
Overige valuta's	3.583	15.594	-	19.177	-	19.177
Totaal	6.912	15.594	-	22.506	-	22.506

Een groot deel van de onderliggende aandelen van de aandelenbeleggingsfondsen en een kleiner deel van de onderliggende obligaties van een van de obligatiebeleggingsfondsen luidt in vreemde valuta's. Ultimo verslagjaar wordt het valutarisico op voornamelijk beleggingen in Amerikaanse dollars, Japanse yens, Britse ponden, Zwitserse franken en Zweedse kronen binnen deze beleggingsfondsen afgedekt naar de euro. Overige valuta's onder aandelen betreffen voornamelijk valuta's van opkomende landen.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van de na afdekking resterende positie in vreemde valuta's van ontwikkelde markten ten opzichte van de euro van 20%. De positie in vreemde valuta's van opkomende markten wordt geschokt met 35%. Hiermee overeenkomende dalingen van de valutakoersen ten opzichte van de euro resulteren in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2018: ongeveer 2 procentpunten). Hiermee overeenkomende stijgingen van de valutakoersen resulteren in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2018: ongeveer 2 procentpunten).

Commodityrisico

Commodityrisico is het risico dat de waarde van commoditybeleggingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktprijzen van desbetreffende (onderliggende) grondstoffen. Het fonds belegt niet in commodities of commodityderivaten, zodat geen sprake is van commodityrisico.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen hun contractuele verplichtingen aan het pensioenfonds of de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert niet nakomen. Informatie over de kredietwaardigheid van de portefeuille op basis van credit ratings en over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balansposten vastrentende waarden en beleggingen ter afdekking van het renterisico (liability driven beleggingsfondsen).

Verzekeringstechnisch risico

Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico is het langlevensrisico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen.

Door toepassing van de AG-prognosetafels 2018 met correcties voor ervaringssterfte wordt rekening gehouden met een toekomstige verbetering van de levensverwachting.

Het overlijdensrisico is het risico dat deelnemers overlijden vóór pensioendatum, in welk geval het pensioenfonds levenslang partnerpensioen en tijdelijk wezenpensioen moet uitkeren, waarvoor geen voorziening pensioenverplichtingen is gevormd. Dit risico is op excedentbasis herverzekerd bij een onder toezicht van DNB staande verzekeraar.

Tenslotte kan het arbeidsongeschiktheidsrisico worden onderscheiden. Dit is in beginsel het risico dat meer deelnemers arbeidsongeschikt worden dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid. Het pensioenfonds brengt hiervoor echter geen risicopremie in rekening en heeft geen voorziening voor toekomstige premievrije opbouw opgenomen.

Bij arbeidsongeschiktheid wordt weliswaar de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet, maar hiervoor betaalt de werkgever de benodigde premie in het jaar van pensioenopbouw. De premievrije pensioenopbouw is afhankelijk van de premiebetaling door de werkgever, zodat voor het fonds geen sprake is van arbeidsongeschiktheidsrisico.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen (voornamelijk de pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen. Dit risico is onder normale omstandigheden nagenoeg afwezig, omdat de pensioenuitkeringen nog langdurig kunnen worden voldaan uit de ontvangen premies en directe beleggingsopbrengsten en bovendien nagenoeg de gehele beleggingsportefeuille bestaat uit liquide vermogenstitels. Dit neemt niet weg dat ingenomen derivatenposities kunnen leiden tot de contractuele verplichting tot bijstorting. Het liquiditeitsrisico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Concentratierisico

Concentratierisico kan optreden als een goede spreiding van beleggingen of pensioenverplichtingen ontbreekt. In het standaardmodel van DNB voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is het concentratierisico gelijkgesteld aan nihil. Het pensioenfonds voldoet aan deze veronderstelling van een voldoende gediversifieerde beleggingsportefeuille en een voldoende evenwichtige demografische opbouw van de populatie. Indirect is ongeveer 11% (2018: 14%) van de totale beleggingsportefeuille geïnvesteerd in Duitse staatsobligaties en is ongeveer 10% (2018: 14%) geïnvesteerd in Nederlandse staatsobligaties. Op grond van de kredietwaardigheid van deze landen wordt het concentratierisico overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Dit risico wordt beperkt door de ISAE 3402-rapportages die het pensioenfonds van de diverse uitvoerders ontvangt. Op grond van de Pensioenwet mag het operationeel risico in de solvabiliteitstoets van DNB op nihil worden gesteld, mits geen sprake is van een verhoogd risico. In 2019 (en 2018) is aan deze voorwaarde voldaan.

Actief risico

Actief risico is het risico dat het rendement van een beleggingsportefeuille afwijkt van de voor deze beleggingsportefeuille gehanteerde benchmark. Op basis van een ALM-studie wordt een strategische beleggingsmix bepaald. Ter beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten wordt voor de afzonderlijke beleggingscategorieën binnen de totale beleggingsportefeuille een benchmark bepaald, die worden geaggregeerd op portefeuilleniveau. Door middel van zowel actief beheer van de onderscheiden afzonderlijke beleggingsportefeuilles per assetcategorie (selectie van individuele vermogenstitels) als actief beheer van de totale portefeuille (afwijking van de strategische mix) wordt actief risico aangegaan. De benchmarkportefeuille dient dus als referentiekader voor de beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten. Het actief risico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld, omdat alleen passief in aandelen wordt belegd.

Toelichting op de rekening van baten en lasten

(bedragen in duizenden euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten

12 Premies

	2019	2018
Werkgeversdeel		
• Reguliere premie	7.406	6.938
• Extra premie	2.387	1.937
Totaal werkgeversdeel	9.793	8.875
Werknemersdeel	1.897	1.681
Totaal	11.690	10.556

De reguliere werkgeverspremie over 2019 van EUR 7.406 duizend (2018: EUR 6.938 duizend) is gebaseerd op een doorsneepremie van 14,0% (2018: 14,0%) van het pensioensalaris. De (meeste) actieve deelnemers betalen een werknemerspremie gelijk aan 7,0% (2018: 7,0%) van de pensioengrondslag (pensioensalaris verminderd met de franchise). Het pensioensalaris is gemaximeerd op EUR 63.523 (2018: EUR 62.118).

Over 2019 is een extra premie van EUR 2.387 duizend (2018: EUR 1.937 duizend) aan de werkgever in rekening gebracht ten einde te voorkomen dat de feitelijke premie lager zou zijn dan de gedempt kostendekkende premie, berekend op basis van de driejaarsgemiddelde rentetermijnstructuur DNB. Als gevolg van de rentedaling in de afgelopen jaren is de gedempt kostendekkende premie zodanig gestegen dat feitelijke premie zonder extra premiestorting niet meer minimaal gelijk zou zijn aan de gedempt kostendekkende premie.

De feitelijke premie bedraagt EUR 11.690 duizend (2018: EUR 10.556 duizend).

De kostendekkende premie overeenkomstig artikel 128 lid 1 Pensioenwet bedraagt EUR 11.756 duizend (2018: EUR 10.500 duizend). De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

	2019	2018
Pensioenopbouw	9.550	8.480
Risicopremie overlijden	360	341
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	286	254
Solvabiliteitsopslag	1.560	1.425
Totaal	11.756	10.500

Deze premie wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur DNB primo verslagjaar. Voor 2019 bedraagt de hiervoor gehanteerde afgeleide gemiddelde marktrente 1,62% (2018: 1,78%).

De gedempt kostendekkende premie volgens artikel 128 lid 2 Pensioenwet bedraagt EUR 11.493 duizend (2018: EUR 10.508 duizend). De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

	2019	2018
Pensioenopbouw	9.329	8.481
Risicopremie overlijden	359	347
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	280	254
Solvabiliteitsopslag	1.525	1.426
Totaal	11.493	10.508

Voor de bepaling van deze gedempt kostendekkende premie wordt als rekenrente het gemiddelde volgens de rentetermijnstructuur DNB over de voorgaande drie jaren gehanteerd. Voor 2019 bedraagt de gehanteerde rekenrente 1,69% (2018: 1,78%).

De feitelijke premie van EUR 11.690 duizend (2018: EUR 10.556 duizend) wordt jaarlijks getoetst aan een gedempt kostendekkende premie. De feitelijke premie is EUR 197 duizend hoger (2018: EUR 48 duizend hoger) dan de gedempt kostendekkende premie.

13 Waardeoverdrachten, per saldo

Hieronder is opgenomen het saldo van inkomende bedragen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen en uitgaande bedragen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen.

	2019	2018
Inkomende waardeoverdrachten	294	266
Uitgaande waardeoverdrachten	-120	-295
Totaal	174	-29

14 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en partnerpensioen. De pensioenopbouw wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur DNB primo verslagjaar.

	2019	2018
Pensioenopbouw actieve deelnemers	9.910	8.821
Toekomstige pensioenuitvoeringskosten	286	255
Totaal	10.196	9.076

15 Toeslagverlening

	2019	2018
Actieve deelnemers	1.210	1.490
Gewezen deelnemers	576	745
Gepensioneerden	1.212	1.576
Totaal	2.998	3.811

De pensioenrechten van actieve deelnemers, de premievrije pensioenrechten van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen zijn per 1 januari 2020 verhoogd met 0,93% (1 januari 2019: 1,24%). De toeslagverlening per 1 januari van het volgende jaar is opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen ultimo verslagjaar.

16 Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur DNB per balansdatum. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode.

	2019	2018
Totaal	-754	-797

De in het verslagjaar aan de voorziening pensioenverplichtingen toegevoegde rente is gebaseerd op de éénjaarsrente van negatief 0,14% (2018: negatief 0,26%).

17 Wijziging rekenrente

De waarde van de pensioenverplichtingen verandert onder invloed van veranderingen in de rekenrente.

	2019	2018
Totaal	-53.501	-13.822

De afgeleide rekenrente is in 2019 gedaald van 1,41% tot 0,76% en is in 2018 gedaald van 1,53% tot 1,41%.

18 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De hieronder opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen en kosten van de verslagperiode.

	2019	2018
Onttrekking pensioenuitkeringen	8.666	8.581
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	264	256
Totaal	8.930	8.837

19 Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo

Hieronder zijn opgenomen de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot inkomende waardeoverdrachten en de onttrekking aan de voorziening uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot uitgaande waardeoverdrachten.

	2019	2018
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	-345	-257
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	137	303
Saldo	-208	46

20 Wijziging actuariële grondslagen

De actuariële grondslagen zijn de uitgangspunten en veronderstellingen waarop de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is gebaseerd. Onder wijziging actuariële grondslagen is het effect van aanpassing van de bestandsgrondslagen, economische grondslagen en kostengrondslagen op de voorziening opgenomen.

	2019	2018
Levensverwachting	-	3.204
Partnerpensioen	-	713
Totaal	-	3.917

De reservering voor het niet uitruilbaar partnerpensioen was in 2018 aangepast, resulterend in een verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen met een bedrag van EUR 713 duizend.

Het effect van de wijziging van de levensverwachting is als volgt samengesteld:

	2019	2018
Overgang op prognosetafels AG 2018	-	3.214
Wijziging correctiefactoren	-	-10
Totaal	-	3.204

Ultimo 2018 was overgegaan op nieuwe generatietafels van het Actuarieel Genootschap. Hierop worden correcties toegepast in verband met afwijkende overlevingskansen van de werkende bevolking ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren waren eveneens opnieuw vastgesteld.

21 Overige mutaties, per saldo

Onder overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen: actuariële resultaten en mutaties in de pensioenverplichtingen die niet onder een ander hoofd zijn opgenomen.

	2019	2018
Actuariële resultaten	395	300
Totaal	395	300

De actuariële resultaten zijn als volgt samengesteld:

	2019	2018
Kortlevenrisico	-16	257
Langlevensrisico	305	-52
Sterfte, per saldo	289	205
Overig, per saldo	106	95
Totaal	395	300

De overige actuariële resultaten van per saldo EUR 106 duizend winst (2018: EUR 95 duizend winst) vloeien voor het grootste deel voort uit de gehanteerde flexibiliseringsfactoren met betrekking tot vervroeging dan wel uitstel van de pensioendatum, variatie van de hoogte van het pensioen en pensioenuitruil.

22 Pensioenuitkeringen

	2019	2018
Ouderdomspensioen	7.202	6.985
Prepensioen	71	137
Partnerpensioen	1.364	1.343
Wezenpensioen	10	20
Totaal periodieke pensioenuitkeringen	8.647	8.485
Totaal afkopen pensioenen	51	53
Totaal	8.698	8.538

23 Herverzekeringen

	2019	2018
Premies herverzekering	-199	-330
Uitkeringen herverzekering	-	359
Saldo	-199	29

24 Overige baten en lasten pensioenactiviteiten, per saldo

	2019	2018
Overige baten	-	-
Overige lasten	-1	-
Saldo	-1	-

Baten en lasten beleggingsactiviteiten

25 Beleggingsopbrengsten

	Direct	Indirect	Kosten vermogens- beheer	Totaal
2019				
Vastgoed	321	1.299	-	1.620
Aandelen	1.387	11.433	-	12.820
Vastrentende waarden	184	9.442	-73	9.553
Beleggingen ter afdekking renterisico	541	34.486	-228	34.799
	2.433	56.660	-301	58.792
Niet toegerekende kosten vermogensbeheer			-244	-244
Totaal	2.433	56.660	-545	58.548
2018				
Vastgoed	3.284	-2.434	-	850
Aandelen	1.203	-6.736	-	-5.533
Vastrentende waarden	161	-2.099	-75	-2.013
Beleggingen ter afdekking renterisico	472	10.082	-236	10.318
	5.120	-1.187	-311	3.622
Niet toegerekende kosten vermogensbeheer			-264	-264
Totaal	5.120	-1.187	-575	3.358

De directe beleggingsopbrengsten betreffen rente, door beleggingsfondsen uitgekeerd dividend en van beheerders van beleggingsfondsen ontvangen rebates.

De indirecte beleggingsopbrengsten betreffen waardeveranderingen inclusief valutakoersverschillen.

Er heeft een herrubricering plaatsgevonden van het stock dividend op aandelen van indirecte naar directe beleggingsopbrengsten. De vergelijkende cijfers zijn dienovereenkomstig aangepast.

De hiervoor weergegeven kosten van vermogensbeheer betreffen de rechtstreeks aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten. De kosten die ten laste van beleggingsfondsen komen zijn hierin niet begrepen, maar zijn onderdeel van de waardeveranderingen. De ten laste van de beleggingsfondsen komende kosten kunnen worden onderscheiden in kosten van vermogensbeheer (vergoeding beheer beleggingen, bewaarloon en overige kosten) en transactiekosten. In de waardeveranderingen van de valutaderivaten zijn eveneens transactiekosten begrepen.

De kosten vermogensbeheer die direct ten laste van het pensioenfonds komen, maar niet zijn toegerekend aan de beleggingscategorieën, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019	2018
Administratie en rapportage	121	119
Advies	72	94
Overig	51	51
Totaal	244	264

De niet rechtstreeks aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten, die onderdeel zijn van de waardeveranderingen van de beleggingen, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019	2018
Vastgoed	582	508
Aandelen	87	88
Vastrentende waarden	1.021	945
Beleggingen ter afdekking renterisico	536	473
Totaal	2.226	2.014

Dit betreft de onderliggende kosten van de beleggingsfondsen (look-through-principe). Deze kosten kunnen slechts door middel van schattingen worden vastgesteld.

De totale kosten vermogensbeheer (exclusief transactiekosten) bedragen EUR 2.003 duizend (2018: EUR 1.901 duizend). De kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019	2018
Aan beleggingscategorieën toegerekende beheervergoedingen	301	311
Niet aan beleggingscategorieën toegerekende kosten	244	264
Totaal aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten	545	575
Totaal door het pensioenfonds ontvangen rebates	-768	-688
Per saldo direct ten gunste van het pensioenfonds	-223	-113
Totaal onderliggende kosten beleggingsfondsen	2.226	2.014
Totaal	2.003	1.901

De transactiekosten, die onderdeel zijn van de waardeveranderingen van de beleggingen, bedragen totaal EUR 114 duizend (2018: EUR 151 duizend).

De transactiekosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019	2018
Vastgoed	-	-
Aandelen	70	79
Vastrentende waarden	14	21
Beleggingen ter afdekking renterisico	30	51
Totaal	114	151

De transactiekosten worden berekend op basis van het look-through-principe. Dit wil zeggen dat behalve de in- en uitstapvergoedingen van beleggingsfondsen ook het aandeel in de door de beleggingsfondsen gemaakte aan- en verkoopkosten in aanmerking wordt genomen. De berekende kosten worden verlaagd met het aandeel in de in- en uitstapvergoedingen van de beleggingsfondsen, die voor het beleggingsfonds immers opbrengsten vormen.

Overige informatie

Verbonden partijen

De werkgever en de bestuursleden worden aangemerkt als verbonden partijen.

Tussen het pensioenfonds en de werkgever is een uitvoeringsovereenkomst inzake de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling gesloten.

De kosten van de uitvoering van de pensioenregeling zijn voor rekening van de werkgever. De kosten die ten laste van de werkgever zijn gekomen bedragen EUR 593 duizend (2018: EUR 575 duizend).

Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan bestuursleden en heeft ook anderszins geen vorderingen op bestuursleden. Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de paragraaf Bezoldiging bestuurders hierna.

Medewerkers

Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurders van het pensioenfonds die niet in dienst zijn van de werkgever ontvangen een vergoeding, die voor rekening van de werkgever komt.

Honorarium onafhankelijke accountant

De aan het verslagjaar toegerekende accountantshonoraria zoals bedoeld in artikel 382a Boek 2 BW bedragen totaal EUR 47 duizend (2018: EUR 44 duizend).

	2019	2018
Controle jaarrekening en jaarstaten	47	44
Fiscale adviesdiensten	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-
Totaal	47	44

De vermelde honoraria hebben betrekking op het gehele netwerk waarvan de accountantsorganisatie die is belast met de wettelijke jaarrekeningcontrole deel uitmaakt.

Belastingen

Het pensioenfonds is op grond van de aard van de activiteiten vrijgesteld van belastingheffing voor de vennootschapsbelasting.

Toezichthouder

DNB heeft in 2019 en 2018 aan het pensioenfonds geen boetes of dwangsommen opgelegd.

Gebeurtenissen na balansdatum

De impact van COVID-19 betreft voor het pensioenfonds vooral de financiële markten en het openbare leven (de lockdown). Op het functioneren van het pensioenfonds is geen grote impact vastgesteld: zowel onze uitvoeringsorganisatie als onze vermogensbeheerders zijn uitstekend in staat gebleken “gewoon” door te werken tijdens de lockdownsituatie in Europa. Pensioenen worden op tijd uitbetaald aan onze deelnemers, de premiebetaling door IFF geschiedt als vanouds en de financiële markten zijn weliswaar in mineur, maar functioneren wel. Daarmee is de impact van COVID-19 voor het IFF Pensioenfonds voornamelijk een solvabiliteitsrisico, dat hiermee onveranderd het grootste risico blijft voor het fonds.

Hilversum, 19 juni 2020

Kees Wisse	voorzitter
Frenz van der Aa	secretaris
Hanneke Niekus - van Waveren	penningmeester
Geert Aarts	bestuurslid
Jan Ambergen	bestuurslid
Ilse Brundel	bestuurslid

5. Overige gegevens

Resultaatsbestemming volgens statuten

Resultaatsbestemming volgens statuten is opgenomen op pagina 74

Actuariële verklaring

De actuariële verklaring is opgenomen op pagina 75

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring is opgenomen op pagina 77

Resultaatsbestemming volgens statuten

Conform artikel 3 van de statuten wordt het maken van winst niet beoogd. Dientengevolge zal het saldo van baten en lasten ten gunste van dan wel ten laste van de algemene reserve worden gebracht. Het resultaat over boekjaar 2019 is ten gunste van de algemene reserve gebracht.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting IFF Pensioenfonds te Hilversum is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting IFF Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 2,7 miljoen euro. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 180 duizend euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132. Het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting IFF pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening **niet voldoende**, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis.

Amsterdam, 19 juni 2020

drs. R.K. Sagoenie AAG
verbonden aan Milliman Pensioenen B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting IFF Pensioenfonds

Verklaring over de jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting IFF Pensioenfonds ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Stichting IFF te Hilversum gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de rekening van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting IFF Pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in de belangrijke gebeurtenissen na balansdatum van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van COVID-19 (coronavirus) op het pensioenfonds en op de omgeving waarin het pensioenfonds opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten.

Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het verslag van het bestuur;
- het verslag visitatiecommissie;
- het verslag verantwoordingsorgaan;
- de overige gegevens; en
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische

beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 19 juni 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. L.H.J. Oosterloo RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Stichting IFF Pensioenfonds

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlage A Trefwoorden

Actuaris

Adviserende: Adviseur, gespecialiseerd in de (levens)verzekeringswiskunde.

Waarmerkende: De actuaris die bevoegd is tot het waarmerken van de actuariële staten.

Beleggingsopbrengsten

De beleggingsopbrengsten en -winsten worden op diverse manieren omschreven. Onderstaand de verklaring van de begrippen, welke in dit jaarverslag worden gebruikt.

Directe beleggingsopbrengsten:

Alle opbrengsten uit exploitatie onroerende goederen, dividenden en rente.

Indirecte beleggingsopbrengsten:

Alle resultaten bij verkoop van beleggingen, alsmede herwaardering van de beleggingen op reële waarde per einde van het boekjaar.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde dekkingsgraad over de laatste twaalf maanden.

Contante waarde van de pensioenverplichtingen

Het bedrag dat op dit moment nodig is om in de toekomst een of meer betalingen mee te kunnen verrichten, waarbij rekening is gehouden met rente en – als het gaat om uitkeringen op basis van levensverzekeringen – met actuariële grondslagen.

Dagelijks Bestuur

De voorzitter, secretaris en penningmeester van het fonds

Dekkingsgraad

De verhouding tussen enerzijds de contante waarde van de op dat moment geldende reglementaire pensioenaanspraken en anderzijds het aanwezige vermogen. Het aanwezige vermogen is de som van de contante waarde van pensioenaanspraken die op dat moment zijn gefinancierd en de eventuele algemene en extra reserve.

Directie

De Directie van International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) B.V.

Financieel toetsingskader

Benaming van het toezichtregime dat per 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen.

Fonds

Stichting IFF Pensioenfonds, voorheen Stichting pensioenfonds voor het personeel van International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) B.V.

Franchise

Het deel van het pensioensalaris, dat niet meetelt voor de pensioenopbouw bij het fonds. Over dit deel van het salaris verzorgt de overheid het pensioen middels AOW en mogelijk Anw.

Gewezen deelnemers

Personen, die voor de pensioendatum, anders dan wegens overlijden, de deelneming in het fonds hebben beëindigd en premievrije rechten hebben verworven op ouderdomspensioen op 65-jarige leeftijd en eventueel nabestaandenpensioen bij overlijden.

Nabestaanden

Onder nabestaanden worden verstaan de echtgenoot, echtgenote of partner van een overleden actieve, gewezen of gepensioneerde deelnemer.

Onbepaalde partner

De methode, waarbij iedere deelnemer geacht wordt gehuwd te zijn met een partner met een vast leeftijdsverschil.

Overlevingstafel

Een van de meest belangrijke gegevens die nodig zijn bij de bepaling van de pensioenlasten is de te bereiken leeftijd; ofwel de kans van overleven tot een bepaalde leeftijd (overlevingskans). De overlevingstafel is een tabel die de overlevingskans weergeeft op grond van waarnemingen in een bepaalde periode.

Partner

Onder partner wordt verstaan de ongehuwde persoon van 18 jaar of ouder met wie de ongehuwde deelnemer samenleeft, mits er geen bloed- of aanverwantschap in de rechte lijn bestaat, er een notarieel verleden samenlevingscontract is opgemaakt en de samenwoning ten minste een jaar bestaat.

Premievrije rechten

De bij beëindiging van de deelneming voor de pensioendatum (bij ontslag) verworven pensioenrechten.

Rekenrente

De rente waarvan men uitgaat bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen.

Risicodragend

Onder risicodragend vermogen, ook wel zakelijke waarden genoemd, wordt verstaan de beleggingen waarvan niet met zekerheid vaststaat of en zo ja wanneer het geïnvesteerde vermogen wordt terugontvangen. Ook is vooraf niet bekend wat de vergoeding voor het gebruik van dat vermogen zal zijn. De praktijk leert dat op lange termijn het rendement gunstiger is dan dat op risicomijdend vermogen.

Risicomijdend

Onder risicomijdend vermogen wordt verstaan de beleggingen waarvan de hoogte van het terug te ontvangen bedrag en het tijdstip waarop dat zal gebeuren van tevoren afgesproken zijn. Ook de hoogte van de vergoeding voor het gebruik van het vermogen is bekend. In het algemeen is het rendement lager dan bij risicodragend vermogen. Door het wijzigen van de rentestand kan de marktwaarde van obligaties van jaar tot jaar aanzienlijk veranderen, zodat wel degelijk enig risico wordt gelopen.

Vennootschap

International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) B.V.

Onder de vennootschap vallen de volgende juridische entiteiten:

- International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) Holding B.V.
- Aromatics Holding Ltd.

Bijlage B Afkortingen

AAG	Actuaris Actuarieel Genootschap
ABTN	Actuariële en bedrijfstechnische nota
ALM	Asset Liability Management
AnW	Algemene nabestaandenwet
AOW	Algemene ouderdomswet
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BAC	Beleggingsadviescommissie
BW	Burgerlijk Wetboek
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DNB	De Nederlandsche Bank
FTK	Financieel toetsingskader
IFF	International Flavors & Fragrances I.F.F. (Nederland) B.V.
IORP II	Institutions for Occupational Retirement Provision Directive
MSCI	Morgan Stanley Capital International
SFH	Sleutelfunctiehouder
RMC	Risicomanagementcommissie
VO	Verantwoordingsorgaan